భాగవత గణనాధ్యాయి

పోతన తెలుగు భాగవతము

ద్వితీయ స్కంధము

ఊలపల్లి సాంబశివ రావు

[Pick the date]

Copy Rights :

Pothana Telugu Bhagavatam by V Sambasiva Rao is licensed under a Creative Commons Attribution-Non-Commercial 2.5 India License as of September 2009

పోతన తెలుగు భాగవతము - ద్వితీయ స్కంధము

తృతీయ ప్రచురణ 2014

ప్రథమ ప్రచురణ 2010

ద్వితీయ ప్రచురణ 2013

రచయిత బమ్మెర పోతన

సంకలన కర్త ఊలపల్లి సాంబశివ రావు.

vsrao50@gmail.com

+91 9959613690

ప్రచురణ తెలుగుభాగవతం.ఆర్గ్

చదువుకుందా భాగవతం; బాగుపడదాం మనం అందరం

ద్వితీయ స్కంధము

భూమిక

చదువుకుందాం భాగవతం; బాగుపడదాం మనం అందరం

రచన

భాగవత రచనకు ప్రేరకులు నారదమునీశ్వరులు.

భాగవతానికి మూల కర్త వ్యాసభగవానులు.

తెలుగు సేతకు ప్రేరకులు శ్రీరామచంద్రులు.

తెలుగు ప్రణీతము బమ్మెర పోతనామాత్యులు.

ఈ మహాపురాణనికి సంస్కృత మూలకర్త వ్యాసభట్టారకులు. వీరు వేదాలను విభాగించారు, మహాభారతాన్ని, సర్వపురాణాలు ఆ మహానుభావుడే రచించారు. వాటిలో ఉత్కృష్టమైనది శ్రీమద్భాగవతం. వీరి జీవిత కాలాన్ని నిర్ణయించడం కష్టం. 5000 సంవత్సరాల కంటెను ముందటి వారు అన్నది నిర్వివదాంశం. అట్టి శ్రీమద్భాగవత మహాపురాణం భగవంతుని, భాగవతుల గురించి చెప్తుంది. సద్యోముక్తి సాధన మిది. పన్నెండు స్కంధాలుగా అనుగ్రహింప బడిన ఈ మహామహితాత్మకమైన గ్రంధంలోని ద్వితీయ స్కంధం యిది. మన పోతన్న గారి మధురాతి మధుర ప్రణీతము.

శ్రీమద్భాగవతాన్ని మన పోతన్నగారు ఆంధ్రీకరించిన శైలి ఆబాలగోపాలానికి, పండిత పామురు లందరికి చవులూరించే టంత మధురాతి మధురం. ఆ మహానుభావుడు మహేశ్వరుని ధ్యానిస్తు గంగ ఒడ్డున ఉన్నారట. శ్రీరాముడు

దర్శనమిచ్చి భాగవతమును తెనిగించ మన్నాడట. షష్ఠ్యంతాలలో శ్రీకృష్ణునికి అంకింతంగా పూనుకొన్నాడట. మరి శంకరునిలా శుభకరం, రాముని మాటలా తిరుగులేని అండ నిస్తూ, మధురాధిపతిలా మధురంగా ఉంటూ ఆధ్యాత్మిక సాఫల్యాన్ని అందించేది కాకుండా ఎలా పోతుంది. ఇక్కడి తత్వం హరిహరాది అబేధం, అద్వైత మూలం. ఎంతటి నిష్టాగరిష్ఠుడు మన పోతన అంటే రాజదండన కైనా వెరువక సాగే ధీరుడు. హలం కలం ఆత్మాభిమానం వదలని త్రివిక్రముడు. లోకంలో ఈ విషయంలో ఒక కథ ప్రచారంలో ఉంది సత్యాసత్యాలు పక్కనపెట్టి చూద్దాం. ఒకసారి బావమరిది, శ్రీనాధకవి వచ్చి భాగవతాన్ని రాజుకి అంకిత మి మ్మని ఒత్తిడి చేస్తున్నాడట. అలాంటి సందర్భంలో పొలంనించి అప్పుడే వచ్చిన పోతన్నగారు ద్వైధీభావం చెందబోయారుట. అంతలో వాణి కన్నీరు కార్చుతు కనిపించింది. అప్పుడు ఇలా సమాధానపరచారట మహానుభావుడు:

కాటుక కంటి నీరు చనుకట్టు పయింబడ నేల యేడ్చెదో
కైటభదైత్యమర్దనుని గాదిలి కోడల! యో మదంబ! యో
హాటకగర్భురాణి! నిను నాకటికిం గొనిపోయి యల్ల క
ర్ణాట కిరాట కీచకుల కమ్మ త్రిశుద్ధిగ నమ్ము భారతీ!

ఈ స్కంధంలో మోక్ష మార్గమును, భక్తిమార్గ ప్రాధాన్యత, శ్రీహరి లీలావతారాల వర్ణన, ప్రపంచోద్భవాది సంప్రశ్నంబు వివరించబడ్డాయి.

గిరులంబోలెడి కరులను,
హరులం, దన ప్రాణదయితలై మనియెడి సుం
దరులను, హితవరులను, బుధ
వరులను వర్జించి గాఢవైరాగ్యమునన్.

ముహూర్తమాత్రమే ఆయుశ్శేషం ఉందని తెలిసిన ఖట్వాంగ మహర్షి వైరాగ్యం. ఎంత చక్కటి పద్యం.

నిరుత్తరుండు గాక సదుత్తరప్రదాన కుతూహలుండైన లోకోత్తర గుణోత్తరుండైన తాపసోత్తముని ప్రార్థన

తపములఁ జేసియైన, మఱి దానము లెన్నియుఁ జేసియైన, నే
జపములఁ జేసియైన ఫలసంచయ మెవ్వనిఁ జేర్పకున్న హే
యపదములై దురంతవిపదంచితరీతిగ నొప్పుచుండు న
య్యపరిమితున్ భజించెద నఘౌఘనివర్తను భద్రకీర్తనున్.

ఇలాంటి అద్భుతమైన రచనాశైలి, వస్తువు గలదీ స్కంధమున ఆస్వాదిద్దాం రండి. అంతే కాదు విష్ణువు అంటే వ్యాపకశీలుడు. ఆ విష్ణు మాయా వ్యాపక తత్వాన్ని దర్శించేది ద్వితీయ స్కంధం అంటారు.

ఈ అంతర్జాల పుటలు – కంప్యూటరు దస్త్రములు

పోతనప్రణీతమైన ఆంధ్రమహాభాగవతమును అనేక ప్రకాశకులు పుస్తక రూపంలో ముద్రించారు. అయితే ప్రస్తుత కాలానికి అనువైన అంతర్జాలం, కంప్యూటర్లలలో చదువు కొనుటకు వీలుగా అందించాలనే సంకల్పంతో యిలా విండోస్ ఆధారమైన ఎమ్ ఎస్ ఆఫీసు లో యూనికోడ్ లిపితో కావలసిన భాగం సులువుగా చదువుకొనుటకు వీలుగా అందిస్తున్నాము. భారతీయో వంటి ఓపెన్ ఆఫీసులలో కూడ పనిచేయును. ఏ భాగంకావాలంటే అది కాపీ-పేస్టు, వెదుకుటలకు వీలుగా ఉండేలా చేసాము. అంతర్జాలంలో అందించటం మూలాన ఎప్పుడు కావాలంటే అప్పుడు, ఎక్కడ కావాలంటే అక్కడ అందరికి అందుబాటులోకి వచ్చింది.

సంకలన కర్త

ఊలపల్లి వంశంలో తల్లి వెంకటరత్నంగారు తండ్రి అచ్యుత రామయ్య గారు లకు కీ.శ. 1949 అక్టోబరు 12న జన్మించాను. నన్ను సాంబశివరావు అంటారు. ఎలక్ట్రికలు ఇంజనీరుగా ఎమ్.ఇ.ఎస్., రాష్ట్ర విద్యుత్ సంస్థలలో పనిచేసాను. 2007లో పదవీవిరమణానంతరం ఈ భాగవత కార్యక్రమం, గణనాధ్యాయం అని భావగ్రహణం (conceptualisation) చేసికొని చేసుకుంటున్నాను. ఈ ప్రయత్నంలో భాగంగా ఈ తెలుగు భాగవతం యూనీకోడీకరించాను.

కృతజ్ఞతలు

ఈ కృషికి ఉపయోగపడిన వివిధ పుస్తకముల రచయితలకు, ప్రచురణకర్తలకు, సహకరించిన ప్రోత్సాహించిన మిత్రులు, ఇతర వ్యక్తులు, అంతర్జాల సంస్థలకు. మా తెలుగుభాగవతం అంతర్జాల జాలగూడు ఆదులను నిర్మించుట నిర్వహించుట, ప్రతి పద్యగద్యకు గాత్ర ప్రదానం మున్నగు పనులకుతమ అమూల్యమైన సమయాన్ని కేటాయించిన వారికి, అంతులేని సహకారం అందించిన కుటుంబ సభ్యులు అందరికి పేరుపేరునా కృతజ్ఞతలు.

ఊలపల్లి సాంబశివ రావు, భాగవత గణనాధ్యాయి.

పోతన తెలుగు భాగవతము

సంప్రదించిన ముఖ్య గ్రంధాదులు

శ్రీమద్భాగవతము : సుందర చైతన్య స్వామి : సెట్టు
శ్రీమద్భాగవత ప్రకాశము (షష్ఠ స్కంధము వరకు) : 2003లో : మాస్టర్ ఇ కె బుక్ ట్రస్ట్, విశాఖపట్నం : సెట్టు
శ్రీమదాంధ్రమహాభాగవతము, దశమస్కంధము, (టీక తాత్పర్యాదుల సహితము) : 1992లో : శ్రీసర్వారాయ ధార్మిక విద్యాసంస్థ, కాకినాడ - 533001 : సెట్టు.
శ్రీమదాంధ్రమహాభాగవతము (12 స్కంధములు) : 1956లో : వెంకట్రామ అండ్ కో., బెజవాడ, మద్రాసు : సెట్టు
శ్రీమదాంధ్రమహాభాగవతము (12 స్కంధములు) : 1924లో : అమెరికన్ ముద్రాక్షరశాల, చెన్నపట్నము : పుస్తకము
శ్రీమదాంధ్ర మహా భాగవత పురాణరాజము (12 స్కంధములు) – వ్రాతప్రతి – కృషి ఎవరిదో తెలపబడనిది.
శ్రీ**మదాంధ్ర భాగవతము**, సప్తమ స్కంధము టీక తాత్పర్య సహితము : 1968లో : వావిళ్ళ రామస్వామి అండ్ సన్స్, చెన్నపురి : పుస్తకము
శ్రీమదాంధ్ర భాగవతము (అష్టమ నుండి ఏకాదశ స్కంధము వరకు) :వావిళ్ళ రామస్వామి అండ్ సన్స్, చెన్నపురి : పుస్తకము
శ్రీ మహాభాగవతము (12 స్కంధములు) : 1983లో : ఆంధ్ర సాహిత్య ఎకడమి, హైదరాబాదు - 500004 : సెట్టు
శబ్దార్థ చంద్రిక : 1942లో : వావిళ్ళ రామస్వామి అండ్ సన్స్, చెన్నపురి : పుస్తకము

శబ్దరత్నాకరము (బి. సీతారామాచార్యులువారి) : 2007లో : ఆసియన్ ఎడ్యుకేషనల్ సర్వీసెస్, న్యూఢిల్లీ, చెన్నై : పుస్తకము

విద్యార్థి కల్పతరువు (విద్వాన్ ముసునూరి వెంకటశాస్త్రిగారి) : 1959లో : వెంకట్రామ అండ్ కో., బెజవాడ, మద్రాసు : పుస్తకము

విక్టరీ తెలుగు వ్యాకరణము :విక్టరీ పబ్లిషర్స్, విజయవాడ, 520002 : పుస్తకము

లిటిల్ మాస్టర్స్ డిక్షనరీ - ఇంగ్లీషు - తెలుగు : 1998లో :పుస్తకము

బ్రౌన్స్ ఇంగ్లీషు - తెలుగు నిఘంటువు :పుస్తకము

పోతన తెలుగు భాగవతము (12 స్కంధములు) : 1990 దశకములో : తితిదే వారి ప్రచురణ : సెట్టు

పెదబాలశిక్ష (గాజుల రామారావు) :గాజుల రామారావు : పుస్తకము

తెవికె - (తెలుగు వికిపీడియా) :అంతర్జాలము

తెలుగు పర్యాయపద నిఘంటువు (ఆచార్య జి ఎన్ రెడ్డిగారి) : 1998లో : విశాలాంధ్ర పబ్లిషింగ్ హౌస్, హైదరాబాదు - 500001 : పుస్తకము

గజేంద్రమోక్షము :సుందర చైతన్య స్వామి : పుస్తకము

అనంతుని ఛందము : 1921లో : వావిళ్ళ రామస్వామి అండ్ సన్స్, చెన్నపురి : పుస్తకము

శ్రీసూర్యారాయాంధ్ర నిఘంటువు, 1982 : సాహిత్య ఎకాడమీ వారి ముద్రణ.

సంజ్ఞలు - చిహ్నాలు

పద్యగద్యలకు వాడిన సంజ్ఞ = **స$_1$-స$_2$-ప.**

స$_1$= స్కంధం సంఖ్య. 5, 10 ల దశాంశ స్థానం లోని 1, 2 పంచమ, దశమ స్కంధాల భాగాలని సూచిస్తుంది. మిగతా వాటికి దశాంశ స్థానం ఉండదు.

స$_2$ =ఆ స్కంధలోని పద్యగద్య యొక్క వరుస సంఖ్య. దంశాశ స్థానంలో 1 ఉంటే అంది సీస పద్యం కింది తేటగీతి / ఆటవెలదిని సూచిస్తుంది. మిగతా వాటికి దశాంశ స్థానం ఉండదు.

ప = పద్యగద్య పేరు సూచిస్తుంది. పద్యగద్యల సంజ్ఞల జాబితా "పోతన తెలుగు భాగవతములో వాడబడిన ఛందోప్రక్రియలు. చిహ్నాలు, సంఖ్యలు"లో ఉన్నాయి.

ఈ జాబితాలోని సంఖ్య ఈ స్కంధంలో ఆ పద్యగద్య లెన్నున్నాయో సూచిస్తుంది.

పద్యాలలోని అక్షరం కింది గీత యతి స్థానాలని సూచిస్తుంది.

పద్యాలలోని అక్షంరం **బొద్దుగా ఉండటం ప్రాస** స్థానాన్ని సూచిస్తుంది.

పోతన తెలుగు భాగవతము – ద్వితీయ స్కంధము

వృత్తాల వారీ పద్యాల లెక్క

పద్యగద్యలు 288 +తేసీతే 36 +ఆసీతే 11 మొత్తం = 335	
పద్యం	ద్వితీయ స్కంధము
మొత్తం	335
వ.	82
క.	68
సీ.	47
తేసీతే.	36
మ.	41
చ.	19
ఉ.	10
ఆ.	6
తే.	5
శా.	7
ఆసీతే.	11
త.	1
గ.	1
మా.	1

పోతన తెలుగు భాగవతము

ద్వితీయ స్కంధము

2-1-ఉపోద్ఘాతము 1

2-2-శుకుని సంభాషణ 1

2-3-భాగవతపురాణ వైభవంబు 3

2-4-ఖట్వాంగు మోక్ష ప్రకారంబు.. 4

2-5-ధారణా యోగ విషయంబు 5

2-6-విరాట్స్వరూపము తెలుపుట 6

2-7-తాపసుని జీవయాత్ర.. 9

2-8-సత్పురుష వృత్తి... 13

2-9-సృష్టి క్రమంబు 15

2-10-అన్యదేవభజన ఫలంబు 18

2-11-మోక్షప్రదుండు శ్రీహరి 19

2-12-హరిభక్తిరహితుల హేయత... 21

2-13-రాజ ప్రశ్నంబు 24

2-14-శుకుడ స్తోత్రంబుజేయుట.. 25

2-15-నారదుని పరిప్రశ్నంబు 29

2-16-బ్రహ్మ అధిపత్యంబొ౦డయుట 30

2-17-లోకంబులు పుట్టుట 34

2-18-నారయ కృతి ఆరంభంబు 38

2-19-పరమాత్ముని లీలలు 42

2-20-అవతారంబుల వైభవంబు.. 45

2-21-నరనారాయణావతారంబు.. 48

2-22-మత్స్యావతారంబు.. 52

2-23-రామావతారంబు 55

2-24-కృష్ణావతారంబు... 60

2-25-మంథరగిరి ధారణంబు 64

2-26-భాగవత వైభవంబు.. 68

2-27-ప్రపంచాది ప్రశ్నంబు 72

2-28-శ్రీహరి ప్రధానకర్త.. 76

2-29-వైకుంఠపుర వర్ణనంబు 79

2-30-బ్రహ్మకు ప్రసన్నుడగుట.. 84

2-31-మాయా ప్రకారంబు... 87

2-32-భాగవత దశలక్షణంబులు.. 89

2-33-నారాయణ వైభవంబు 93

2-34-శ్రీహరి నిత్యవిభూతి.. 94

2-35-శౌనకుడు సూతునడుగుట 100

2-36-పూర్ణి.. 101

పోతన తెలుగు భాగవతము

ద్వితీయ స్కంధము

2-1-ఉపోద్ఘాతము

2-1-కంద పద్యము

శ్రీమద్భక్త చకోరక
సోమ! వివేకాభిరామ! సురవినుత గుణ
స్తోమ! నిరలంకృతాసుర
రామా సీమంతసీమ! రాఘవరామా!

2-2-వచనము

మహనీయ గుణగరిష్ఠులగు నమ్మునిశ్రేష్ఠులకు నిఖిల పురాణ వ్యాఖ్యాన వైఖరీ సమేతుండైన సూతుం డిట్లనియె; నట్లు పరీక్షిన్నరేంద్రునకు శుకయోగీంద్రుం డిట్లనియె.

2-2-శుకుని సంభాషణ

2-3-సీస పద్యము

క్షితిపతి! నీ ప్రశ్న సిద్ధంబు మంచిది;
 యాత్మవేత్తలు మెత్తు రఖిలశుభద
మాకర్ణనీయంబు లయుతసంఖ్యలు గల;
 వందు ముఖ్యం బిది యఖిల వరము
గృహములలోపల గృహమేధులగు నరు;

లాత్మతత్త్వము లేశమైన నెఱుఁగ
రంగనారతుల నిద్రాసక్తిఁ జను రాత్రి;
పోవుఁ గుటుంబార్థబుద్ధి నహము

2-3.1-ఆటవెలది

పశు కళత్ర పుత్ర బాంధవ దేహాది
సంఘ మెల్లఁ దమకు సత్య మనుచుఁ
గాఁపురములు సేసి కడపటఁ జత్తురు
కనియుఁ గాన రంత్యకాలసరణి.

2-4-కంద పద్యము

కావున సర్వాత్మకుఁడు మ
హావిభవుఁడు విష్ణుఁ డీశుఁ డాకర్ణింపన్
సేవింపను వర్ణింపను
భావింపను భావ్యుఁ డభవభాజికి నధిపా!

2-5-ఆటవెలది

జనుల కెల్ల శుభము సాంఖ్య యోగము; దాని
వలన ధర్మనిష్ఠవలన నయిన
నంత్యకాలమందు హరిచింత సేయుట
పుట్టువులకు ఫలము భూవరేంద్ర!

2-6-తేటగీతి

అరసి నిర్గుణబ్రహ్మంబు నాశ్రయించి
విధినిషేధ నివృత్తి సద్విమలమతులు

సేయుచుందురు హరిగుణచింతనములు
మానసంబుల నేప్రొద్దు మానవేంద్ర!

2-3-భాగవతపురాణ వైభవంబు

2-7-సీస పద్యము

ద్వైపాయనుఁడు నాదు తండ్రి, ద్వాపరవేళ;
 బ్రహ్మసమ్మితమైన భాగవతముఁ
బఠనంబు జేయించె; బ్రహ్మతత్పరుఁడనై;
 యుత్తమ శ్లోకలీలోత్సవమున
నాకృష్ట చిత్తుండనై పఠించితి; నీవు;
 హరి పాద భక్తుఁడ వగుటఁ జేసి
యెఱిఁగింతు వినవయ్య; యీ భాగవతమున;
 విష్ణుసేవాబుద్ధి విస్తరిల్లు;

2-7.1-ఆటవెలది

మోక్షకామునకును మోక్షంబు సిద్ధించు
భవభయంబు లెల్లఁ బాసిపోవు;
యోగిసంఘమునకు నుత్తమవ్రతములు
వాసుదేవనామవర్ణనములు.

2-8-తరళము

హరినెఱుంగక యింటిలో బహుహాయనంబులు మత్తుఁడై
పొరలుచుండెడి వెఱ్ఱి ముక్తికిఁ బోవనేర్చునె? వాఁడు సం
సరణముం బెడఁబాయఁ డెన్నఁడు; సత్య మా హరినామ సం
స్మరణ మొక్క ముహూర్తమాత్రము చాలు ముక్తిదమౌ నృపా!

2-4-ఖట్వాంగు మోక్ష ప్రకారంబు

2-9-సీస పద్యము

కౌరవేశ్వర! తొల్లి ఖట్వాంగుఁడను విభుం;
 డిలనేడు దీవులనేలుచుండి
శక్రాది దివిజులు సంగ్రామభూముల;
 నుగ్రదానవులకు నోడి వచ్చి
తమకుఁ దో డడిగిన ధరనుండి దివి కేఁగి;
 దానవవిభుల నందఱ వధింప
వర మిత్తు మనుచు దేవతలు సంభాషింప;
 జీవితకాలంబు జెప్పుఁ డిదియ

2-9.1-ఆటవెలది

వరము నాకు నొండు వరమొల్ల ననవుడు
నాయు వొక ముహూర్తమంత తడవు
గల దటంచుఁ బలుక గగనయానమున న
మ్మానవేశ్వరుండు మహికి వచ్చి.

2-10-కంద పద్యము

గిరులంబోలెడి కరులను,
హారులం, దన ప్రాణదయితలై మనియెడి సుం
దరులను, హితవరులను, బుధ
వరులను వర్జించి గాఢవైరాగ్యమునన్.

2-11-కంద పద్యము

గోవిందనామకీర్తనఁ
గావించి భయంబు దక్కి ఖట్వాంగ ధరి
త్రీవిభుఁడు సూర గొనియెను
గైవల్యముఁ దొల్లి రెండు గడియలలోనన్.

2-5-ధారణా యోగ విషయంబు

2-12-వచనము

వినుము; నీకు నేడు దివసంబులకుం గాని జీవితాంతంబు గాదు; తావత్కాలంబునకుం బారలౌకిక సాధనభూతం బగు పరమకల్యాణంబు సంపాదింపవచ్చు, నంత్యకాలంబు డగ్గఱినన్ బెగ్గడిలక దేహి దేహ పుత్ర కళత్రాది సందోహంబువలని మోహసాలంబు నిష్కామకరవాలంబున నిర్మూలనంబు సేసి గేహంబు వెడలి పుణ్య తీర్థజలావగాహంబు సేయుచు నేకాంత శుచిప్రదేశంబున విధివత్ప్రకారంబునం గుశాజిన చేలంబులతోడం గల్పితాసనుండై మానసంబున నిఖిల జగత్పవిత్రీకరణ సమర్థం బై యకారాది త్రివర్ణ కలితంబై బ్రహ్మబీజంబయిన ప్రణవంబు సంస్మరించుచు వాయువుల జయించి విషయంబుల వెంటనంటి పాఱెడి యింద్రియంబుల బుద్ధిసారథి యై మనోనామకంబు లైన పగ్గంబుల బిగ్గఁబట్టి మ్రొగ్గం దిగిచి దట్టంబులైన కర్మ ఘట్టంబుల నిట్టట్టు మెట్టెడి మనంబును శేముషీ బలంబున నిరోధించి భగవదాకారంబు తోడ బంధించి నిర్విషయంబైన మనంబున భగవత్పాదా ద్యవయవంబులం గ్రమంబున ధ్యానంబు సేయుచు రజస్తమోగుణంబులచేత నాక్షిప్తంబును విమూఢంబునగు చిత్తంబునం దద్గుణంబులవలన నయ్యెడి మలంబులం ధారణావశంబునం బోనడిచి నిర్మలచిత్తంబునం బరమంబైన విష్ణుపదంబునకుం జను ధారణానియమంబు గలుగ సుఖాత్మకం బగు విషయంబు నవలోకించు యోగికి భక్తిలక్షణంబైన

యోగాశ్రయంబున వేగంబ మోక్షంబు సిద్ధించు" ననిన యోగీంద్రునకు నరేంద్రుం డిట్లనియె.

2-13-కంద పద్యము

ధారణ యే క్రియ నిలుచును?
ధారణకే రూప? మెద్ది ధారణ యనఁగా?
ధారణ పురుషు మనోమల
మేరీతి హరించు? నాకు నెఱిఁగింపఁగదే.

2-14-వచనము

అనిన విని రాజునకు నవధూత విభుం డిట్లనియె.

2-15-ఆటవెలది

పవనములు జయించి పరిహృతసంగుఁడై
యింద్రియముల గర్వ మెల్ల మాపి
హరి విశాలరూప మందుఁ జిత్తముఁ జేర్చి
నిలుపవలయు బుద్ధి నెఱపి బుధుఁడు.

2-6-విరాట్స్వరూపము తెలుపుట

2-16-వచనము

వినుము; భగవంతుండైన హరి విరాడ్విగ్రహంబు నందు భూత భవిష్యద్వర్తమానం బైన విశ్వంబు విలోక్యమానం బగు ధరణీసలిల తేజస్సమీరణ గగనాహంకార మహత్తత్త్వంబు లనియెడి సప్తావ రణంబుల చేత నావృతం బగు మహాండకోశం బైన శరీరంబు నందు ధారణాశ్రయం బయిన వైరాజపురుషుండు దేజరిల్లు; నమ్మ హాత్మునికిఁ బాదమూలంబు పాతాళంబు; పార్ష్ణిభాగ పాదాగ్ర భాగం బులు

రసాతలంబు; గుల్ఫంబులు మహాతలంబు; జంఘులు తలాతలంబు; జానుద్వయంబు సుతలం; బూరువులు వితలాత లంబు; జఘనంబు మహీతలంబు; నాభీవివరంబు నభస్థ్సలంబు; వక్షంబు గ్రహతారకా ముఖ జ్యోతిస్సమూహ సమేతం బగు నక్షత్రలోకంబు; గ్రీవంబు మహర్లోకంబు; ముఖంబు జనలోకంబు; లలాటంబు తపోలోకంబు; శీర్షంబు సత్యలోకంబు; బాహుదం డంబు లింద్రాదులు; గర్ణంబులు దిశలు; శ్రవణేంద్రియంబు శబ్దంబు; నాసాపుటంబు లశ్వనీదేవతలు; ఘ్రాణేంద్రియంబు గంధంబు; వదనంబు వహ్ని; నేత్రంబు లంతరిక్షంబు; చక్షురింద్రి యంబు సూర్యుండు; రేయింబగళ్ళు ఱెప్పలు; భ్రూయుగ్మ విజృంభణంబు బ్రహ్మపదంబు; తాలువులు జలంబు; జిహ్వేంద్రి యంబు రసంబు; భాషణంబులు సకల వేదంబులు; దంష్ట్రలు దండధరుండు; దంతంబులు పుత్రాది స్నేహకళలు; నగవులు జనోన్మాద కరంబు లయిన మాయావిశేషంబులు; కటాక్షంబుల నంత సర్గంబులు; పెదవులు వ్రీడాలోభంబులు; స్తనంబులు ధర్మంబులు; పె న్నధర్మమార్గంబు; మేఢ్రంబు ప్రజాపతి; వృష ణంబులు మిత్రావరుణులు; జఠరంబు సముద్రంబులు; శల్య సంఘంబులు గిరులు; నాడీనివహంబులు నదులు; తనూరుహం బులు తరువులు; నిశ్వాసంబులు వాయువులు; ప్రాయంబు నిరవధికంబయిన కాలంబు; కర్మంబులు నానావిధజంతునివహ సంవృత సంసరణంబులు; శిరోజంబులు మేఘంబులు; కట్టు పుట్టంబులు సంధ్యలు; హృదయంబు ప్రధానంబు; సర్వవికారం బులకు నాశ్రయంబైన మనంబు చంద్రుండు; చిత్తంబు మహత్త త్త్వం; బహంకారంబు రుద్రుండు; నఖంబు లశ్వాశ్వత ర్యుష్ట్రగ జంబులు; కటిప్రదేశంబు పశుమృగాదులు; విచిత్రంబులైన యాలాప నైపుణ్యంబులు పక్షులు; బుద్ధి మనువు; నివాసంబు పురుషుండు; షడ్జాదులైన స్వరవిశేషంబులు గంధర్వ విద్యాధర చారణాప్సర స్సమూహంబులు; స్మృతి ప్రహ్లాదుండు; వీర్యంబు దైత్య దానవానీకంబై యుండు; మఱియు న

మ్మాహావిభునకు ముఖంబు బ్రాహ్మణులును, భుజంబులు క్షత్రియులును, నూరు లు వైశ్యులును, జరణంబులు శూద్రులును, నామంబులు నానా విధంబులయిన వసురుద్రాది దేవతాభి ధానంబులును; ద్రవ్యం బులు హవిర్భాగంబులును; కర్మంబులు యజ్ఞప్రయోగంబులు నునగు; నిట్టి సర్వమయుండైన పరమేశ్వరుని విగ్రహంబు ము ముక్షువయినవాడు మనంబున ననుసంధానంబు సేయవల యు నని వక్కాణించి" వెండియు నిట్లనియె.

2-17-కంద పద్యము

హరిమయము విశ్వ మంతయు,
హరి విశ్వమయుండు, సంశయము పనిలే దా
హరిమయము గాని ద్రవ్యము
పరమాణువు లేదు వంశపావన; వింటే.

2-18-సీస పద్యము

కలలోన జీవుండు కౌతూహలంబునఁ;
 బెక్కు దేహంబులఁ బేరువడసి
యింద్రియంబుల వెంట నెల్లవృత్తంబులు;
 నీక్షించి మఱి తన్ను నెఱుఁగు కరణి
నఖిలాంతరాత్మకుఁడగు పరమేశ్వరుఁ;
 డఖిల జీవుల హృదయముల నుండి
బుద్ధి వృత్తుల నెల్ల బోద్ధ యై వీక్షించు;
 బద్ధుండు గాఁడు ప్రాభవము వలన

2-18.1-తేటగీతి

సత్యుఁ డానంద బహుళ విజ్ఞానమూర్తి
యతని సేవింప నగుఁగాక, యన్యసేవఁ
గలుగనేరవు కైవల్య గౌరవములు
పాయ దెన్నఁడు సంసారబంధ మధిప!

2-19-మత్తేభ విక్రీడితము

బహు వర్షంబులు బ్రహ్మ తొల్లి జగ ముత్పాదింప విన్నాణి గా
క హరిప్రార్థన ధారణా వశమునం గాదే; యమోఘోల్లస
న్మహనీయోజ్జ్వల బుద్ధియై భువననిర్మాణప్రభావంబుతో
విహరించెన్ నరనాథ! జంతునివహావిర్భావనిర్ణేతయై.

2-7-తాపసుని జీవయాత్ర

2-20-వచనము

విను; మూఁఢుండు శబ్దమయవేదమార్గంబైన కర్మఫల బోధన ప్రకారంబున వ్యర్థంబులైన స్వర్గాది నానాలోక సుఖంబుల నిచ్ఛగించుచు మాయామయ మార్గంబున వాసనా మూలంబున నిద్రించువాఁడు గలలుగను తెఱంగునం బరిభ్రమించుచు నిరవద్య సుఖలాభంబుం జెందఁడు; తన్నిమిత్తంబున విద్వాంసుండు నామ మాత్రసారంబు లగు భోగ్యంబులలోన నెంతట దేహనిర్వహణంబు సిద్ధించు, నంతియ కైకొనుచు నప్రమత్తుండై సంసారంబు సుఖం బని నిశ్చయింపక యొండు మార్గంబున సిద్ధి గల దని చూచి పరిభ్రమణంబు సేయుచుండు.

2-21-సీస పద్యము

కమనీయభూమిభాగములు లేకున్నవే;
పడియుండుటకు దూదిపఱుపు లేల?

సహజంబులగు కరాంజలులు లేకున్నవే;
 భోజనభాజనపుంజ మేల?
వల్కలాజినకుశావళులు లేకున్నవే;
 కట్ట దుకూల సంఘంబు లేల?
కొనకొని వసియింప గుహలు లేకున్నవే;
 ప్రాసాదసౌధాది పటల మేల?

2-21.1-తేటగీతి

ఫలరసాదులు గురియవే పాదపములు;
స్వాదుజలముల నుండవే సకల నదులు;
పొసఁగ బిక్షము వెట్టరే పుణ్యసతులు;
ధనమదాంధుల కొలువేల తాపసులకు?

2-22-కంద పద్యము

రక్షకులు లేనివారల
రక్షించెద ననుచుఁ జక్రి రాజై యుండన్
రక్షింపు మనుచు నొక నరు
నక్షము బ్రార్థింపనేల యాత్మజ్ఞులకున్?

2-23-వచనము

అని యిట్లు స్వతస్సిద్ధుండును, నాత్మయుఁ, బ్రియుండును, నిత్యుండును, సత్యుండును, భగవంతుండును నైన వాసుదేవుని భజించి తదీయ సేవానుభ వానందంబున సంసార హేతువగు నవిద్యవలన బుద్ధిమంతుండు విడువబడుం గావున.

2-24-మత్తేభ విక్రీడితము

హరిఁ జింతింపక మత్తుఁడై విషయ చింతాయత్తుఁడై చిక్కి వా
సరముల్ ద్రోసెడువాఁడు కింకరగదాసంతాడితోరస్కుఁడై
ధరణీశోత్తమ! దండభృన్నివసనద్వారోపకంఠోగ్ర పై
తరణీవహ్నిశిఖాపరంపరలచే దగ్ధుండు గాకుండునే?

2-25-కంద పద్యము

మొత్తుదురు గదల, మంటల
కెత్తుదు రడ్డంబు, దేహమింతింతలుగా
నొత్తుదు, రసిపత్రికలను
హత్తుదురు కృతాంతభటులు హరివిరహితులన్.

2-26-వచనము

మఱియు హరి చరణ కమలగంధ రసాస్వాదనం బెఱుంగని వారలు నిజకర్మబంధంబుల దండధర మందిర ద్వార దేహళీ సమీప జాజ్వల్యమాన వైతరణీ తరంగిణీ దహనదారుణ జ్వాలాజాల దందహ్యమాన దేహులం గూడి శిఖిశిఖావగాహంబుల నొందుచుండుదురు; మఱియు విజ్ఞానసంపన్నులై మను ప్రసన్నులు మాయాపన్నులు గాక విన్నాణంబునం దమతమ హృదయాంతరాళంబులం బ్రాదేశమాత్ర దివ్యదేహుండును, దిగిభరాజశుండాదండ సంకాశ దీర్ఘ చతుర్బాహుండును, కందర్పకోటి సమాన సుందరుండును, ధృతమందరుండును, రాకావిరాజమాన రాజమండల సన్నిభ వదనుండును, సౌభాగ్య సదనుండును, బ్రభాతకాల భాసమాన భాస్కరబింబ ప్రతిమానవిరాజిత పద్మరాగరత్న రాజీవి రాజమాన కిరీట కుండలుండును, శ్రీవత్సలక్షణ లక్షిత వక్షోమండలుండును, రమణీయ కౌస్తుభరత్నఖచిత కంఠికాలంకృత కంధరుండును, నిరంతరపరిమళమిళిత వనమాలికాబంధురుండును నానావిధ గంభీర హార కేయూర కటక కంకణ మేఖలాంగుళీ యక విభూషణవ్రాత

సముజ్జ్వలుండును, నిటలతట విలంబ మాన విమలస్నిగ్ధ నీలకుంచితకుంతలుండును, తరుణచంద్ర చంద్రికాధవళ మందహాసుండును, బరిపూర్ణ కరుణావలోకన భ్రూభంగ సంసూచిత సుభగసంతతానుగ్రహలీలావిలాసుండును, మహాయోగిరాజ వికసిత హృదయకమలకర్ణికామధ్య సంస్థాపిత విలసిత చరణకిసలయుండును, సంతతానందమయుండును, సహస్రకోటి సూర్య సంఘాతసన్నిభుండును, విభుండునునైన పరమేశ్వరుని మనోధారణావశంబున నిలిపికొని తదీయ గుల్ఫ చరణ జాను జంఘాద్యవయవంబులం గ్రమంబున నొక్కొక్కటిని బ్రతిక్షణంబును ధ్యానంబు సేయుచు నెంతకాలంబునకుఁ బరిపూర్ణ నిశ్చలభక్తియోగంబు సిద్ధించు నంతకాలంబునుం దదీయ చింతా తత్పరులై యుందు" రని మఱియు నిట్లనియె.

2-27-సీస పద్యము

ఆసన్నమరణార్థి యైన యతీశుండు;
 కాల దేశములను గాచికొనఁడు
తనువు విసర్జించు తలఁపు జనించిన;
 భద్రాసనస్థుఁడై ప్రాణపవను
మనసుచేత జయించి మానసవేగంబు;
 బుద్ధిచే భంగించి బుద్ధిఁ దెచ్చి
క్షేత్రజ్ఞుతోఁ గూర్చి క్షేత్రజ్ఞునాత్మలో;
 పలఁ జేర్చి యాత్మను బ్రహ్మ మందు

2-27.1-తేటగీతి

గలిపి యొక్కటి గావించి గారవమున
శాంతితోడ నిరూఢుఁడై సకలకార్య

నివహ మెల్లను దిగనాడి నిత్యసుఖము
వలయు నని చూచు నటఁమీఁద వసుమతీశ!

2-8-సత్పురుష వృత్తి

2-28-వచనము

వినుము; పరమాత్మ యైన బ్రహ్మంబునకు దక్క కాల దేవ సత్త్వ రజస్తమోగుణాహంకార మహత్తత్త్వ ప్రధానంబులకుఁ బ్రభుత్వంబు లేదు; కావునం బరమాత్మ వ్యతిరిక్తంబు లేదు; దేహాదుల యం దాత్మత్వంబు విసర్జించి యన్య సౌహృదంబు మాని పూజ్యంబైన హరిపదంబుం బ్రతిక్షణంబును హృదయంబున నాలింగనంబు సేసి వైష్ణవంబైన పరమపదంబు సర్వోత్తమం బని సత్పురుషులు దెలియుదు; రివ్విధంబున విజ్ఞానదృగ్వీర్యజ్వలనంబున నిర్దగ్ధవిషయవాసనుండయి క్రమంబున నిరపేక్షత్వంబున.

2-29-సీస పద్యము

అంఘ్రిమూలమున మూలాధారచక్రంబుఁ;
బీడించి ప్రాణంబు బిగియఁ బట్టి,
నాభితలముఁ జేర్చి, నయముతో మెల్లన;
హృత్సరోజము మీఁది కెగయఁ బట్టి,
యటమీఁద నురమందు హత్తించి, క్రమ్మఱఁ;
దాలు మూలమునకుఁ దఱిమి నిలిపి,
మమతతో భ్రూయుగమధ్యంబు సేర్చి దృ;
క్కర్ణ నాసాస్య మార్గములు మూసి,

2-29.1-ఆటవెలది

యుచ్చలేని యోగి యెలమి ముహూర్తార్థ
మింద్రి యానుషంగ మింత లేక
ప్రాణములను వంచి బ్రహ్మరంధ్రము చించి
బ్రహ్మ మందుఁ గలయుఁ బౌరవేంద్ర!

2-30-వచనము

మఱియు దేహత్యాగకాలంబున నింద్రియంబులతోడి సంగమంబు విడువని వాఁడు వానితోడన గుణసముదాయ రూపంబగు బ్రహ్మాండంబు నందు ఖేచర సిద్ధ విహార యోగ్యంబును నణిమాదిక సకలైశ్వర్య సమేతంబును నైన పరమేష్ఠి పదంబుఁ జేరు; విద్యాతపోయోగ సమాధి భజనంబు సేయుచుఁ బవనాంతర్గత లింగశరీరులైన యోగీశ్వరులకు బ్రహ్మాండ బహిరంతరాళంబులు గతి యని చెప్పుదురు; రేరికిం గర్మంబుల నట్టి గతిఁబొంద శక్యంబుగాదు; యోగి యగువాఁడు బ్రహ్మలోకంబునకు నాకాశ పథంబునం బోవుచు సుషుమ్నానాడివెంట నగ్ని యను దేవతం జేరి జ్యోతిర్మయంబైన తేజంబున నిర్మలుండై యెందునుం దగులువడక తారామండలంబుమీఁద సూర్యాది ధ్రువాంత పదంబులఁ గ్రమక్రమంబున నతిక్రమించి హరిసంబంధం బయిన శింశుమారచక్రంబుఁ జేరి యొంటరి యగుచుఁ బరమాణుభూతం బైన లింగశరీరంబుతోడ బ్రహ్మవిదులకు నెలవైన మహర్లోకంబుఁ జొచ్చి మహాకల్పకాలంబు క్రీడించుఁ గల్పాంతంబైన ననంతముఖానల జ్వాలా దందహ్యమానంబగు లోకత్రయంబు నీక్షించుచుఁ దన్నిమిత్త సంజాతానల దాహంబు సహింపజాలక.

2-31-సీస పద్యము

ఇలమీఁద మనువు లీరేడ్వురుఁ జనువేళ;
దివసమై యెచ్చోటఁ దిరుగుచుండు

మహనీయ సిద్ధవిమాన సంఘము లెందు;
దినకరప్రభములై తేజరిల్లు
శోక జరా మృత్యు శోషణ భయ దుఃఖ;
నివహంబు లెందు జనింపకుండు
విష్ణుపదధ్యాన విజ్ఞాన రహితుల;
శోకంబు లెందుండి చూడవచ్చు

2-31.1-ఆటవెలది

పరమసిద్ధయోగి భాషణామృత మెందు
శ్రవణ పర్వమగుచు జరుగుచుండు
నట్టి బ్రహ్మలోకమందు వసించును
రాజవర్య! మరల రాఁడు వాఁడు.

2-9-సృష్టి క్రమంబు

2-32-వచనము

మఱియునొక్క విశేషంబు గలదు; పుణ్యాతిరేకంబున బ్రహ్మలోకగతులైన వారు కల్పాంతరంబున బుణ్యతారతమ్యంబుల నధికారవిశేషంబు నొందువార లగుదురు; బ్రహ్మాది దేవతాభజనంబునం జనువారు బ్రహ్మజీవిత కాలం బెల్ల బ్రహ్మలోకంబున వసియించి ముక్తు లగుదురు; నారాయణచరణకమల భక్తి పరాయణత్వంబునం జనినవారు నిజేచ్ఛావశంబున నిరర్గళ గమనులై బ్రహ్మండంబు భేదించి మహోన్నత వైష్ణవపదారూఢులయి తేజరిల్లుదు; రీశ్వరాధిష్ఠితంబైన ప్రకృతియంశంబున మహత్తత్త్వం బగు; మహత్తత్త్వాంశంబున నహంకారంబగు; నహంకారాంశంబున శబ్దతన్మాత్రంబగు; శబ్దతన్మాత్రాంశంబున గగనం బగు; గగనాంశంబున స్పర్శతన్మాత్రంబగు; స్పర్శతన్మాత్రాంశంబున

సమీరణంబగు; సమీరణాంశంబున రూపతన్మాత్రం బగు; రూపతన్మాత్రాంశంబు వలనఁ దేజంబగు; తేజోంశంబున రసతన్మాత్రంబగు; రసతన్మాత్రాంశంబు వలన జలంబగు; జలాంశంబున గంధతన్మాత్రంబగు; గంధతన్మాత్రాంశంబునఁ బృథివియగు; వాని మేళనంబునం జతుర్దశ భువనాత్మకంబైన విరాడ్రూపంబగు; నా రూపంబునకుఁ గోటి యోజన విశాలంబైన యండకటాహంబు ప్రథమావరణంబైన పృథ్వి యగు; దీనిఁ బంచాశత్కోటి విశాలంబని కొందఱు వలుకుదు; రయ్యావరణంబు మీఁద సలిల తేజస్సమీర గగనాహంకార మహత్తత్త్వంబు లనియెడి యావరణంబులు క్రమంబున నొండొంటికి దశగుణోత్తరాధికంబులై యుండు; నట్టి యేడింటిమీఁద బ్రకృత్యావరణంబు మహావ్యాపకంబగు బ్రహ్మాండంబు భేదించి వైష్ణవ పదారోహణంబు సేయువాఁడు నిర్భయుండై మెల్లన లింగ దేహంబునఁ బృథివ్యాత్మకత్వంబు నొంది యట్టి పృథివ్యాత్మకత్వంబున ఘ్రాణంబున గంధంబును, జలాత్మకత్వంబున రసనేంద్రియంబున రసంబును, దేజోరూపకత్వంబున దర్శనంబున రూపంబును, సమీరణాత్మకత్వంబున దేహంబున స్పర్శనంబును, గగనాత్మకత్వంబున శ్రవణంబున శబ్దంబును, నతిక్రమించి భూతసూక్ష్మేంద్రియ లయస్థానంబైన యహంకారావరణంబున సంప్రాప్తుం డై యందు మనోమయంబును, దేవమయంబును నైన సాత్వికాహంకార గమనంబున మహత్తత్త్వంబు నొచ్చి గుణత్రయంబున లయించి ప్రధానంబు నొంది ప్రధానాత్మకత్వంబున దేహంబును నుపాధి పరంపరావసానంబునం బ్రకృతిం బాసి యానందమయుండై యానందంబునం బరమాత్మరూపంబైన వాసుదేవ బ్రహ్మంబునందుఁ గలయు" నని చెప్పి వెండియు నిట్లనియె.

2-33-ఆటవెలది

పరమ భాగవతులు పాటించు పథ మిది
యీ పథమున యోగి యేఁగెనేని
మగుడి రాఁడు వాఁడు మఱి సంశయము లేదు
కల్పశతము లైనఁ గౌరవేంద్ర!

2-34-వచనము

వినుము; నీ వడిగిన సద్యోముక్తియుఁ గ్రమముక్తియు ననియెడు నీ రెండు మార్గంబులు వేదగీతలందు వివరింపబడియె; వీనిం దొల్లి భగవంతుం డైన వాసుదేవుండు బ్రహ్మచేత నారాధితుండై చెప్పె; సంసార ప్రవిష్టుండైన వానికిఁ దపోయోగాదు లయిన మోక్షమార్గంబులు పెక్కులు గల; వందు భక్తిమార్గంబు కంటె సులభంబు లేదు.

2-35-మత్తేభ విక్రీడితము

విను మంభోజభవుండు మున్ను మదిలో వేదంబు మువ్మాఱు ద
ర్శన యజ్ఞత్వముతోడ నెంతయుఁ బరామర్శించి మోక్షంబు ద
క్కిన మార్గంబుల వెంట లే దనుచు భక్తిం జింత సేసెన్ జనా
ర్దను నాత్మాకృతి నిర్వికారుఁ డగుచుం దన్మార్గ నిర్ణేతయై.

2-36-సీస పద్యము

అఖిల భూతములందు నాత్మరూపంబున;
నీశుండు హరి యుండు నెల్ల ప్రొద్దు
బుద్ధ్యాది లక్షణంబులఁ గానఁబడును మ;
హాత్మ్యవనీయుఁ డహర్నిశంబు
వందనీయుఁడు భక్త వత్సలుం డత్యంత;
నియతుఁడై సతతంబు నియతబుద్ధి

నాత్మరూపకుఁడగు హరికథామృతమును;
గర్ణ పుటంబులఁ గాంక్ష దీరఁ

2-36.1-తేటగీతి

గ్రోలుచుండెడు ధన్యులు కుటిలబహుళ
విషయ మలినీకృతాంగముల్ వేగ విడిచి
విష్ణుదేవుని చరణారవింద యుగము
కడకుఁ జనుదురు సిద్ధంబు కౌరవేంద్ర!

2-37-కంద పద్యము

మానుషజన్మము నొందిన
మానవులకు లభ్యమాన మరణులకు మహా
జ్ఞానులకుఁ జేయవలయు వి
ధానము నిగదింపఁ బడియె ధరణీనాథా!

2-10-అన్యదేవభజన ఫలంబు

2-38-వచనము

వినుము; బ్రహ్మవర్చసకాముడైన వానికి వేదవిభుండగు చతు ర్ముఖుండును, నింద్రియపాటవకామునకు నింద్రుండును, బ్రజాకామునకు దక్షాది ప్రజాపతులును, భోజనకామునకు నదితియు, స్వర్గకామునకు నాదిత్యాదులును, రాజ్యకామునకు విశ్వదేవతలును, దేశప్రజాసాధనకామునకు సాధ్యులును, శ్రీకామునకు దుర్గయు, దేజస్కామునకు నగ్నియు, వసుకామునకు వసువులును, వీర్యకామునకు వీర్యప్రదులగు రుద్రులును, నాయుష్కామునకు నశ్వనీదేవతలును, బుష్టికామునకు భూమియుఁ, బ్రతిష్టాకామునకు లోకమాతలైన గగనభూదేవతలును, సౌందర్యకామునకు

గంధర్వులును, గామినీకామునకు నప్సరసయైన యూర్వశియు, సర్వాధిపత్యకామునకు బ్రహ్మయుఁ, గీర్తికామునకు యజ్ఞంబులును, విత్తసంచయకామునకుం బ్రచేతసుండును, విద్యాకామునకు నుమావల్లభుండును, దాంపత్య ప్రీతికామునకు నుమాదేవియు ధర్మార్థకామునకు నుత్తమశ్లోకుండగు విష్ణువును సంతానకామునకు బితృదేవతలును, రక్షాకామునకు యక్షులును, బలకామునకు మరుద్గణంబులును, రాజత్వకామునకు మనురూపదేవతలును, శత్రుమరణకామునకు గోణపాలకుం డైన రాక్షసుండును, భోగకామునకుం జంద్రుండును, భజనీయు లగుదురు; మఱియును.

2-11-మోక్షప్రదుండు శ్రీహరి

2-39-కంద పద్యము

కామింపకయును సర్వముఁ
గామించియునైన ముక్తిఁ గామించి తగన్
లో మించి పరమపురుషుని
నేమించి భజించుఁ దత్త్వనిపుణుం డధిపా!

2-40-మత్తేభ విక్రీడితము

అమరేంద్రాదులఁ గొల్చుభంగి జనుఁడా యబ్జాక్షు సేవింపఁగా
విమలజ్ఞాన విరక్తి ముక్తు లొదవున్ వేయేల భూనాథ త
త్కమలాధీశ కథాసుధారస నదీకల్లోలమాలా పరి
భ్రమ మెవ్వారికినైనఁ గర్ణయుగళీపర్వంబు గాకుండునే?

2-41-వచనము

అని యిట్లు రాజునకు శుకుండు సెప్పిననిన విని శౌనకుండు సూతున కిట్లనియె.

2-42-కంద పద్యము

వర తాత్పర్యముతో నిటు
భరతాన్వయవిభుఁడు శుకుని పలుకులు విని స
త్వరతాయుతుఁడై శ్రేయ
స్కరతామతి నేమి యడిగె? గణుతింపఁ గదే;

2-43-కంద పద్యము

ఒప్పెడి హరికథ లెయ్యవి
సెప్పెడినో యనుచు మాకుఁ జిత్తోత్కంఠల్
గుప్పలుగొనుచున్నవి; రుచు
లుప్పతిలన్ నీ మనోహరోక్తులు వినగన్.

2-44-వచనము

అనిన విని సూతుం డిట్లనియె.

2-45-కంద పద్యము

తూలెడి కూఁకటితోడను
బాలురతో నాడుచుండి బాల్యమున మహీ
పాలుఁడు హరిచరణార్చన
హేలాలసుఁ డగుచు నుండె నెంతయు నియతిన్.

2-46-వచనము

అట్టి పరమభాగవతుండైన పాండవేయునకు వాసుదేవ పరాయణుండైన శుకుం డిట్లనియె.

2-12-హరిభక్తిరహితుల హేయత

2-47-సీస పద్యము

వాసుదేవశ్లోకవార్త లాలించుచుఁ;
 గాల మే పుణ్యుండు గడుపుచుండు
నతని యాయువుఁ దక్క నన్యుల యాయువు;
 నుదయాస్తమయముల నుగ్రకరుఁడు
వంచించి గొనిపోవు; వాఁడది యెఱుఁగక;
 జీవింతుఁ బెక్కేండ్లు సిద్ధ మనుచు
నంగనా పుత్ర గేహారామ విత్తాది;
 సంసారహేతుక సంగ సుఖముఁ

2-47.1-తేటగీతి

దగిలి వర్తింపఁ గాలంబు తఱి యెఱింగి
దండధరకింకరులు వచ్చి తాడనములు
సేసి కొనిపోవఁ బుణ్యంబు సేయ నైతిఁ
బాపరతి నైతి నని బిట్టు పలవరించు.

2-48-వచనము

అదిగావున.

2-49-సీస పద్యము

అలరు జొంపములతో నభ్రంకషంబులై;
 బ్రదుకవే వనములఁ బాదపములు;
ఖాదన మేహనాకాంక్షలఁ బశువులు;
 జీవింపవే గ్రామసీమలందు;

నియతిమై నుచ్ఛ్వాస నిశ్శ్వాస పవనముల్;
 ప్రాపింపవే చర్మభస్త్రికలును;
గ్రామసూకరశునకశ్రేణు లింటింటc;
 దిరుగవే దుర్యోగదీనవృత్తి;

2-49.1-తేటగీతి

నుష్ట్రఖరములు మోయవే యురుభరములc
బుండరీకాక్షు నెఱుcగని పురుషపశువు
లడవులందు నివాసములందుc బ్రాణ
విషయభరయుక్తితో నుంట విఫల మధిప!

2-50-సీస పద్యము

విష్ణుకీర్తనములు విననివి కర్ణంబులు;
 కొండల బిలములు కువలయేశ!
చక్రిపద్యంబులc జదువని జిహ్వలు;
 గప్పల జిహ్వలు కౌరవేంద్ర!
శ్రీమనోనాథు నీక్షింపని కన్నులు;
 కేకిపింఛాక్షులు కీర్తిదయిత!
కమలాక్షు పూజకుc గాని హస్తంబులు;
 శవము హస్తంబులు సత్యవచన!

2-50.1-ఆటవెలది

హరిపద తులసీ దళామోద రతి లేని
ముక్కు పందిముక్కు మునిచరిత్ర!

గరుడగమను భజనగతి లేని పదములు
పాదపముల పాదపటల మనఘ!

2-51-సీస పద్యము

నారాయణుని దివ్యనామాక్షరములపైఁ;
 గరఁగని మనములు కఠినశిలలు
మురవైరి కథలకు ముదితాశ్రు రోమాంచ;
 మిళితమై యుండని మేను మొద్దు
చక్రికి మ్రొక్కని జడుని యౌదల నున్న;
 కనక కిరీటంబు గట్టిమోపు
మాధవార్పితముగా మనని మానవు సిరి;
 వనదుర్గ చంద్రికా వైభవంబు

2-51.1-ఆటవెలది

కైటభారిభజన గలిగి యుండని వాఁడు
గాలిలోన నుండి కదలు శవము
కమలనాభుపదముఁ గనని వాని బ్రతుకు
పసిఁడికాయలోని ప్రాణి బ్రతుకు.

2-52-వచనము

అని యిట్లు పలికిన వైయాసి వచనంబుల కౌత్తరేయుండు కందళిత హృదయుండై నిర్మలమతి విశేషంబున.

2-53-ఆటవెలది

సుతుల హితుల విడిచి, చుట్టాల విడిచి, యి
ల్లాలి విడిచి, బహు బలాళి విడిచి

రాజు హృదయ మిడియె రాజీవనయనుపై
ధనము విడిచి, జడ్డుఁదనము విడిచి.

2-13-రాజ ప్రశ్నంబు

2-54-వచనము

ఇట్లు మృత్యుభయంబు నిరసించి ధర్మార్థకామంబులు సన్యసించి పురుషోత్తము నందుఁ జిత్తంబు విన్యసించి హరిలీలా లక్షణంబు లుపన్యసింపు మను తలంపున నరేంద్రుం డిట్లనియె.

2-55-కంద పద్యము

సర్వాత్ము వాసుదేవుని
సర్వజ్ఞుఁడవైన నీవు సంస్తుతి సేయన్
సర్వభ్రాంతులు వదలె మ
హోర్వీసురవర్య! మానసోత్సవ మగుచున్.

2-56-సీస పద్యము

ఈశుండు హరి విష్ణుఁడీ విశ్వమే రీతిఁ;
బుట్టించుఁ రక్షించుఁ బొలియఁ జూచు
బహు శక్తి యుతుఁడగు భగవంతుఁ డవ్యయుఁ;
డాది నే శక్తుల నాశ్రయించి
బ్రహ్మ శక్రాది రూపముల వినోదించెఁ;
గ్రమముననో యేక కాలముననొ
ప్రకృతి గుణంబులఁబట్టి గ్రహించుట;
నేకత్వముననుండు నీశ్వరుండు

2-56.1-ఆటవెలది

భిన్నమూర్తి యగుచుఁ బెక్కు విధంబుల
నేల యుండు? నతని కేమి వచ్చె
నుండకున్నఁ? దాపసోత్తమ! తెలుపవే;
వేడ్క నాకు సర్వవేది వీవు.

2-14-శుకుడ స్తోత్రంబుజేయుట

2-57-వచనము

అనిన నయ్యుత్తరానందను వచనంబులకు నిరుత్తరుండు గాక సదుత్తరప్రదాన కుతూహలుండై లోకోత్తర గుణోత్తరుండైన తాపసోత్తముండు దన చిత్తంబున.

2-58-మత్తేభ విక్రీడితము

పరుఁడై, యీశ్వరుఁడై, మహామహిముఁడై, ప్రాదుర్భవస్థానసం
హారణక్రీడనుఁడై, త్రిశక్తియుతుడై, యంతర్గతజ్యోతియై,
పరమేష్ఠిప్రము ఖామరాధిపులకుం బ్రాపింపరాకుండు దు
స్తర మార్గంబునఁ దేజరిల్లు హరికిం దత్త్వార్థినై మ్రొక్కెదన్.

2-59-వచనము

మఱియు సజ్జనదురితసంహారకుండును, దుర్జన నివారకుండును సర్వరూపకుండును, బరమహంసాశ్రమ ప్రవర్తమాన మునిజన హృదయకమల కర్ణికామధ్య ప్రదీపకుండును, సాత్వతశ్రేష్ఠుండును, నిఖిల కల్యాణ గుణ గరిష్ఠుండును, బరమ భక్తియుక్త సులభుండును, భక్తిహీనజన దుర్లభుండును, నిరతిశయ నిరుపమ నిరవధిక ప్రకారుండును, నిజస్వరూపబ్రహ్మవిహారుండును నైన యప్పరమేశ్వరునకు నమస్కరించెద.

2-60-ఉత్పలమాల

ఏ విభువందనార్చనములే విభుచింతయు నామకీర్తనం
బే విభులీల లద్భుతము లెప్పుడు సంశ్రవణంబు సేయ దో
షావలిఁ బాసి లోకము శుభాయతవృత్తిఁ జెలంగు నండ్రు నే
నా విభు నాశ్రయించెద నఘౌఘనివర్తను భద్రకీర్తనున్.

2-61-ఉత్పలమాల

ఏ పరమేశు పాదయుగ మెప్పుడు గోరి భజించి నేర్పరుల్
లోపలి బుద్ధితో నుభయలోకములందుల జడ్డుఁ బాసి, యే
తాపము లేక బ్రహ్మగతిఁ దారు గతశ్రములై చరింతు; రే
నా పరమేశు మ్రొక్కెద నఘౌఘనివర్తను భద్రకీర్తనున్.

2-62-చంపకమాల

తపములఁ జేసియైన, మఱి దానము లెన్నియుఁ జేసియైన, నే
జపములఁ జేసియైన ఫలసంచయ మెవ్వనిఁ జేర్పకున్న హే
యపదములై దురంతవిపదంచితరీతిగ నొప్పుచుండు న
య్యపరిమితున్ భజించెద నఘౌఘనివర్తను భద్రకీర్తనున్.

2-63-మత్తేభ విక్రీడితము

యవనవ్యాధ పుళింద హూణ శక కంకాభీర చండాల సం
భవులుం దక్కిన పాపవర్తనులు నే భద్రాత్ము సేవించి భా
గవతశ్రేష్ఠులఁ డాసి శుద్ధతనులై కళ్యాణులై యుందు రా
యవికారుం బ్రభవిష్ణు నాదు మదిలో నశ్రాంతమున్ మ్రొక్కెదన్.

2-64-మత్తేభ విక్రీడితము

తపముల్ సేసిననో, మనోనియతినో, దానవ్రతావృత్తినో,
జపమంత్రంబులనో, శ్రుతిస్మృతులనో, సద్భక్తినో యెట్లు ల
బ్ధపదుండౌనని బ్రహ్మ రుద్ర ముఖరుల్, భావింతు రెవ్వాని న
య్యుపవర్గాధిపుఁ డాత్మమూర్తి సులభుండౌఁ గాక నాకెప్పుడున్.

2-65-కంద పద్యము

శ్రీపతియు యజ్ఞపతియుఁ బ్ర
జాపతియున్ బుద్ధిపతియు జగదధిపతియున్
భూపతియు యాదవశ్రే
ణీపతియున్ గతియునైన నిపుణు భజింతున్.

2-66-మత్తేభ విక్రీడితము

అణువోఁగాక కడున్ మహావిభవుఁడో, యచ్ఛిన్నుఁడో, ఛిన్నుఁడో,
గుణియో, నిర్గుణుఁడో, యటంచు విబుధుల్ గుంఠీభవత్తత్త్వమా
ర్గణులై యే విభుపాదపద్మ భజనోత్కర్షంబులం దత్త్వ వీ
క్షణముం జేసెద రట్టి విష్ణుఁ బరమున్ సర్వాత్ము సేవించెదన్.

2-67-మత్తేభ విక్రీడితము

జగదుత్పాదనబుద్ధి బ్రహ్మకు మదిన్ సంధింప నూహించి యే
భగవంతుండు సరస్వతిం బనుప నా పద్మాస్య దా నవ్విభున్
మగనింగా నియమించి తద్భువన సామ్రాజ్యస్థితిన్ సృష్టిపా
రగుఁ జేసెన్ మును బ్రహ్మ; నట్టి గుణి నారంభింతు సేవింపఁగన్.

2-68-సీస పద్యము

పూర్ణుఁ డయ్యును మహాభూతపంచకయోగ;
 మున మేనులను పురములు సృజించి

పురములలోనుండి పురుషభావంబున;
దీపించు నెవ్వడు ధీరవృత్తిఁ
బంచభూతములను పదునొకం డింద్రియ;
ములఁ బ్రకాశింపించి భూరిమహిమ
షోడశాత్మకుఁడన శోభిల్లు జీవత్వ;
నృత్త వినోదంబు నెఱపుచుండు

2-68.1-తేటగీతి

నట్టి భగవంతుఁ డవ్యయుం డచ్యుతుండు
మానసోదిత వాక్పుష్ప మాలికలను
మంజు నవరస మకరంద మహిమ లుట్ట
శిష్టహృద్భావలీలలఁ జేయుఁగాత.

2-69-ఉత్పలమాల

మానధనుల్, మహాత్ములు, సమాధినిరూఢులు, యన్ముఖాంబుజ
ధ్యాన మరంద పానమున నాత్మ భయంబులఁ బాసి ముక్తులై
లూనత నొంద; రట్టి మునిలోకశిఖామణికిన్ విశంక టా
జ్ఞానతమోనభోమణికి సాధుజనాగ్రణి కేను మ్రొక్కెదన్.

2-70-వచనము

అని యిట్లు హరిగురువందనంబు సేసి శుకయోగీంద్రుండు రాజేంద్రున కిట్లనియె.

2-71-మత్తేభ విక్రీడితము

అవిరోధంబున నీవు నన్నడుగు నీ యర్థంబు మున్ బ్రహ్మ మా
ధవుచేతన్ విని నారదుం డడిగినం దథ్యంబుగాఁ జెప్పె మా

నవలోకేశ్వర! నారదుండు వెనుకన్ నాకుం బ్రసాదించె సం
శ్రవణీయంబు మహాద్భుతంబు వినుమా సందేహవిచ్ఛేదిపై.

2-72-వచనము

నారదుండు బ్రహ్మ కిట్లనియె.

2-73-మత్తేభ విక్రీడితము

చతురాస్యుండవు; వేల్పు పెద్దవు; జగత్సర్గానుసంధాయి; వీ
శ్రుతిసంఘాతము నీ ముఖాంబుజములన్ శోభిల్లు శబ్దార్థ సం
యుతమై సర్వము నీకరామలకమై యుండుంగదా; భారతీ
సతి యిల్లాలఁట నీకు; నో జనక నా సందేహముం బాపవే.

2-15-నారదుని పరిప్రశ్నంబు

2-74-శార్దూల విక్రీడితము

ప్రారంభాది వివేక మెవ్వఁ డొసగుం? బ్రారంభ సంపత్తి కా
ధారం బెయ్యది? యేమి హేతువు? యదర్థం బే స్వరూపంబు? సం
సారానుక్రమ మూర్ణనాభి పగిదిన్ సాగింతు వెల్లప్పుడుం
భారం బెన్నఁడు లేదు; నీ మనువు దుష్ప్రాపంబు వాణీశ్వరా!

2-75-శార్దూల విక్రీడితము

నాకుం జూడఁగ నీవు రాజ వనుచున్నాఁడన్ యథార్థస్థితిన్
నీకంటెన్ ఘనుఁ డొక్క రాజు గలఁడో? నీ వంతకున్ రాజవో?
నీకే లాభము రాఁదలంచి జగముల్ నిర్మించె? దీ చేతనా
నీకం బెందు జనించు నుండు నడఁగున్? నిక్కంబు భాషింపుమా.

2-76-మత్తేభ విక్రీడితము

సదసత్సంగతి నామ రూప గుణ దృశ్యంబైన విశ్వంబు నీ
హృదధీనంబుగదా; ఘనుల్ సములు నీ కెవ్వారలున్ లేరు; నీ
పదమత్యున్నత; మిట్టి నీవు తపముం బ్రావీణ్య యుక్తుండవై
మది నే యీశ్వరుఁ గోరి చేసితివి? తన్మార్గంబు సూచింపవే.

2-77-శార్దూల విక్రీడితము

అంభోజాసన! నీకు నీశుఁడు గలం డంటేని; దత్పక్షమం
దంభోజాతభవాండ మే విభుని లీలాపాంగ సంయుక్తి చే
సంభూతం బగు వర్తమాన మగు సంఛన్నం బగుం దద్విభున్
సంభాషింపఁగ వచ్చునేఁ దలఁప నే చందంబువాఁ డాకృతిన్?

2-78-కంద పద్యము

తోయజసంభవ నా కీ
తోయము వివరింపు, చాలఁ దోఁచిన నే నా
తోయము వారికి నన్యుల
తోయములం జెందకుండ ధ్రువ మెఱిఁగింతున్.

2-79-వచనము

దేవా భూతభవిష్యద్వర్తమానంబు లగు వ్యవహారంబులకు నీవ వల్లభుండవు; నీ యెఱుంగని యర్థం బొండెద్దియు లేదు విశ్వప్రకారంబు వినిపింపు" మనిన విని వికసితముఖుండై విరించి యిట్లనియె

2-16-బ్రహ్మ అధిపత్యంబొడయుట

2-80-కంద పద్యము

రారా బుధులు; విరక్తులు
గారా; యీ రీతి నడుగఁగా నేరరు వి
స్మారావహము భవన్మత
మౌరా! నా విభుని మర్మమడిగితి వత్సా

2-81-శార్దూల విక్రీడితము

నానా స్థావరజంగమప్రకరముల్ నా యంత నిర్మింప వి
జ్ఞానం బేమియు లేక తొట్రుపడ నిచ్చన్ నాకు సర్వానుసం
ధానారంభ విచక్షణత్వము మహోదారంబు గా నిచ్చె ము
న్నే నా యీశ్వరు నాజ్ఞఁ గాక జగముల్ నిర్మింప శక్తుండనే?

2-82-మత్తేభ విక్రీడితము

అనఘా! విశ్వము నెల్ల దీప్తముగఁ జేయన్ నే సమర్థుండనే?
యిన చంద్రానల తారకా గ్రహగణం బే రీతి నా రీతి నె
వ్వని దీప్తిం బ్రతిదీప్తమయ్యె భువనవ్రాతంబు దద్దీప్తిచే
ననుదీప్తం బగునట్టి యీశ్వరున కే నశ్రాంతమున్ మ్రొక్కెదన్.

2-83-మత్తేభ విక్రీడితము

వినుమీ; యీశ్వరు దృష్టిమార్గమున నావేశింప శంకించి సి
గ్గున సంకోచము నొందు మాయవలనం గుంఠీభవత్ప్రజ్ఞచే
నను లోకేశ్వరుఁ డంచు మ్రొక్కు మతిహీనవ్రాతముం జూచి నే
ననిశంబున్ నగి ధిక్కరింతు హరిమాయాకృత్య మంచున్ సుతా!

2-84-వచనము

మఱియు దేహంబునకు ద్రవ్యంబులైన మహాభూతంబులును
జన్మనిమిత్తంబులైన కర్మంబులును, గర్మక్షోభకంబైన కాలంబును, గాలపరిణామ

హేతువైన స్వభావంబును, భోక్త యైన జీవుండును, వాసుదేవుండ కా నెఱుంగుము; వాసుదేవ వ్యతిరిక్తంబు లేదు; సిద్ధంబు నారాయణ నియమ్యంబులు లోకంబులు దేవతలు నారాయణశరీరసంభూతులు; వేద యాగ తపోయోగ విజ్ఞానంబులు నారాయణ పరంబులు జ్ఞానసాధ్యం బగు ఫలంబు నారాయణు నధీనంబు; కూటస్థుండును సర్వాత్మకుండును సర్వద్రష్టయు నయిన యీశ్వరుని కటాక్ష విశేషంబున సృజియింపంబడి ప్రేరితుండనై సృజ్యంబైన ప్రపంచంబు సృజించుచుండుదు; నిర్గుణుండైన యీశ్వరుని వలన రజస్సత్త్వతమోగుణంబులు ప్రభూతంబులై యుత్పత్తి స్థితిలయంబులకుం బాలుపడి కార్య కారణ కర్తృత్వ భావంబు లందు ద్రవ్యంబులైన మహాభూతంబులును జ్ఞానమూర్తు లయిన దేవతలును గ్రియారూపంబు లయిన యింద్రియంబులును నాశ్రయంబులుగా నిత్యముక్తుం డయ్యును మాయాసమన్వితుండైన జీవుని బంధించు; జీవునకు నావరణంబులయి యుపాధిభూతంబు లయిన మూఁడు లింగంబులు సేసి పరులకు లక్షితంబుగాక తనకు లక్షితంబైన తత్వంబుగల యీశ్వరుం డివ్విధంబున గ్రీడించుచుండు.

2-85-కంద పద్యము

ఆ యీశుఁడ నంతుఁడు హరి
నాయకుఁ డీ భువనములకు, నాకున్, నీకున్,
మాయకుఁ బ్రాణివ్రాతము
కీ యెడలన్ లేద యీశ్వరేతరము సుతా!

2-86-వచనము

వినుము మాయావిభుండైన యీశ్వరుండు దన మాయం జేసి దైవయోగంబునం బ్రాప్తంబులయిన కాలజీవాదృష్ట స్వభావంబులు వివిధంబులు సేయ నిశ్చయించి కైకొనియె; నీశ్వరాధిష్ఠితం బైన మహత్తత్త్వంబు వలన నగు కాలంబున

గుణవ్యతికరంబును స్వభావంబున బరిణామంబును జీవాదృష్టభూతంబయిన కర్మంబున జన్మంబును నయ్యె; రజస్సత్త్వంబులచే నుపబృంహితంబై వికారంబు నొందిన మహత్తత్త్వంబు వలనం దమఃప్రధానంబై ద్రవ్య జ్ఞాన క్రియాత్మకంబగు నహంకారంబు గలిగె; నదియు రూపాంతరంబు లొందుచు ద్రవ్యశక్తి యైన తామసంబును గ్రియాశక్తి యైన రాజసంబును జ్ఞానశక్తి యైన సాత్వికంబును నన మూఁడు విధంబు లయ్యె; నందు భూతాది యైన తామసాహంకారంబు వలన నభంబు కలిగె; నభంబునకు సూక్ష్మరూపంబు ద్రష్టృదృశ్యములకు బోధకంబైన శబ్దంబు గుణంబగు; నభంబువలన వాయువు గలిగె; వాయువునకుం బరాన్వయంబున శబ్దంబు స్పర్శంబు నను రెండు గుణంబులు గలిగి యుండు; నది దేహంబు లం దుండుటం జేసి ప్రాణరూపంబై యింద్రియ మనశ్శరీరపాటవంబునై యోజస్సహోబలంబులకు హేతువై వర్తించు; వాయువు వలన రూప స్పర్శ శబ్దంబు లనియెడు గుణంబులుఁ మూఁటితోడఁ తేజంబు గలిగె; దేజంబు వలన రస రూప స్పర్శ శబ్దంబు లనియెడి నాలుగు గుణంబులతోడ జలంబు గలిగె; జలంబు వలన గంధ రస రూప స్పర్శ శబ్దంబు లనియెడు గుణంబు లయిదింటితోడం బృథివి గలిగె; వైకారికంబైన సాత్త్వికాహంకారంబు వలనఁ జంద్రదైవతంబయిన మనంబు గలిగె; మఱియు దిక్కులును వాయువును నర్కుండును బ్రచేతసుండును నాశ్వినులును వహ్నియు నింద్రుండు నుపేంద్రుండును మిత్రుండును బ్రజాపతియు ననియెడి దశదేవతలు గలిగిరి; తైజసంబైన రాజసాహంకారంబు వలన దిగ్దైవతంబైన శ్రవణేంద్రియంబును, వాయుదైవతంబైన త్వగింద్రియంబును, సూర్యదైవతంబైన నయనేంద్రియంబును, ప్రచేతోదైవతంబైన రసనేంద్రియంబును, నశ్విదైవతంబైన ఘ్రాణేంద్రియంబును, వహ్నిదైవతంబైన వాగింద్రియంబును, ఇంద్రదైవతంబైన హస్తేంద్రియంబును నుపేంద్రదైవతంబైన పాదేంద్రియంబును, మిత్రదైవతంబైన గుదేంద్రియంబును బ్రజాపతి దైవతంబైన గుహ్యేంద్రియంబును ననియెడి దశేంద్రియంబులును

బోధజనకాంతఃకరణైక భాగంబయిన బుద్ధియుఁ గ్రియాజనకాంతఃకరణంబయిన ప్రాణంబునుం గలిగె; నిట్టి శ్రోత్రాదులగు దశేంద్రియంబులతోఁ గూడిన భూతేంద్రియ మనో గుణంబులు వేర్వేఱుగఁ బ్రహ్మాండ శరీరనిర్మాణంబునం దసమర్థంబు లగునపుడు గృహ నిర్మాణంబునకుం బెక్కు పదార్థంబులు సంపాదించినంగాని చాలని చందంబున భూతేంద్రియ మనోగుణంబుల వలన గృహంబు కైవడి భగవచ్ఛక్తి ప్రేరితంబులగుచు నేకీభవించిన సమిష్టి వ్యష్టాత్మకత్వంబు నంగీకరించి చేతనాచేతనంబులం గల బ్రహ్మాండంబు కల్పితం బయ్యె; నట్టి యండంబు వర్షాయుత సహస్రాంతంబు దనుక జలంబు నందుండెఁ; గాల కర్మ స్వభావంబులం దగులువడక సమస్తంబును జీవయుక్తంబుగఁ జేయు నీశ్వరుం డచేతనంబును సచేతనంబునుగ నొనర్చె; నంతఁ గాల కర్మ స్వభావ ప్రేరకుండయిన పరమేశ్వరుండు జీవరూపంబున మహావరణ జలమధ్య స్థితంబయిన బ్రహ్మాండంబులోను సొచ్చి సవిస్తారంబు గావించి యట్టి యండంబు భేధించి నిర్గమించె; నెట్లంటేని.

2-17-లోకంబులు పుట్టుట

2-87-కంద పద్యము

భువనాత్మకుఁ డా యీశుఁడు
భవనాకృతితోడ నుండు బ్రహ్మాండంబున్
వివరముతోఁ బదునాలుఁగు
వివరంబులుగా నొనర్చె విశదంబులుగన్

2-88-మత్తేభ విక్రీడితము

బహు పా దోరు భు జాన నేక్షణ శిరఃపాలశ్రవోయుక్తుఁడై
విహరించున్ బహుదేహి దేహగతుఁడై; విద్వాంసు లూహించి త

ద్బృహురూపావయవంబులన్ భువనసంపత్తిన్ విచారింతు; రా
మహనీయాద్భుతమూర్తి యోగిజన హృన్మాన్యుండు మేధానిధీ!

2-89-వచనము

వినుము; చతుర్దశ లోకంబులందు మీఁది యేడు లోకంబులు శ్రీమహావిష్ణువునకుం గటి ప్రదేశంబున నుండి యూర్ధ్వదేహమనియును, గ్రింది యేడు లోకంబులు జఘనంబునుండి యధోదేహ మనియునుం, బలుకుదురు; ప్రపంచశరీరుండగు భగవంతుని ముఖంబువలన బ్రహ్మకులంబును, బాహువులవలన క్షత్రియకులంబును, నూరువులవలన వైశ్యకులంబును, బాదంబులవలన శూద్రకులంబును, జనియించె నని చెప్పుదురు; భూలోకంబు గటిప్రదేశంబు; భువర్లోకంబు నాభి; సువర్లోకంబు హృదయంబు; మహర్లోకంబు వక్షంబు; జనలోకంబు గ్రీవంబు; తపోలోకంబు స్తనద్వయంబు; సనాతనంబును బ్రహ్మనివాసంబునునైన సత్య లోకంబు శిరంబు; జఘనప్రదేశంబు బతలంబు; తొడలు వితలంబు; జానువులు సుతలంబు; జంఘలు తలాతలంబు; గుల్ఫంబులు మహాతలంబు; పాదాగ్రంబులు రసాతలంబు; పాదతలంబు పాతాళంబు నని లోకమయుంగా భావింతురు; కొందఱు మఱియుం బాదతలంబువలన భూలోకంబును నాభివలన భువర్లోకంబును; శిరంబున స్వర్లోకంబును; గలిగె నని లోకకల్పనంబు సెన్నుదురు; పురుషోత్తముని ముఖంబు వలన సర్వ జంతు వాచాజాలంబును, తదధిష్ఠాత యగు వహ్నియు నుదయించె; చర్మరక్తమాంసమేదశ్శల్యమజ్జాశుక్లంబులు సప్తధాతువు లని యందురు; పక్షాంతరంబున రోమ త్వఙ్మాంసాస్థి స్నాయు మజ్జా ప్రాణంబును సప్తధాతువు లని యందురు. అందు రోమంబు లుష్ణి క్ఛందం బనియుఁ, ద్వక్కు ధాత్రీ ఛందం బనియు, మాంసంబు త్రిష్టు ప్ఛందం బనియు, స్నాయు వనుష్టు చ్ఛందం బనియు, నస్థి జగతీ ఛందంబనియు, మజ్జ పంక్తి చ్ఛందం బనియు,

బ్రాణంబు బృహతీ ఛందం బనియు, నాదేశింతురు; హవ్య
కవ్యామృతాన్నంబులకు మధురాది షడ్రసంబులకు రసనేంద్రియంబునకు
రసాధీశ్వరుండైన వరుణునికిని హరి రసనేంద్రియంబు జన్మస్థానంబు; సర్వ
ప్రాణాదులకు వాయువునకు విష్ణునాసికా వివరంబు నివాసంబు; సమీప దూర
వ్యాపి గంధంబులకు నోషధులకు నశ్విదేవతలకు భగవంతుని ఘ్రాణేంద్రియంబు
నివాసంబు; దేవలోక సత్యలోకంబులకుఁ దేజంబునకు సూర్యునకు సకల
చక్షువులకు లోకలోచనుని చక్షురింద్రియంబు స్థానంబు; దిశలకు
నాకాశంబునకు శ్రుతి భూతంబులైన యంశంబులకు శబ్దంబునకు సర్వేశ్వరుని
కర్ణేంద్రియంబు జన్మస్థానంబు; వస్తుసారంబులకు వర్ణనీయసౌభాగ్యంబులకుఁ
బరమపురుషుని గాత్రంబు భాజనంబు; స్పర్శంబునకు వాయువునకు సకల
స్నిగ్ధత్వంబునకు దివ్యదేహుని దేహేంద్రియంబు గేహంబు; యూప ప్రముఖ
యజ్ఞోపకరణసాధనంబులగు తరుగుల్మలతాదులకుఁ బురుషోత్తముని
రోమంబులు మూలంబులు; శిలాలోహంబులు సర్వమయుని నఖంబులు;
మేఘజాలంబులు హృషీకేశుని కేశంబులు; మెఱుంగులు విశ్వేశ్వరుని
శ్మశ్రువులు; భూర్భువస్సువర్లోక రక్షకు లైన లోకపాలకుల పరాక్రమంబులకు
భూరాదిలోకంబుల క్షేమంబునకు శరణంబునకు నారాయణుని విక్రమంబులు
నికేతనంబులు; సర్వకామంబులకు నుత్తమంబులైన వరంబులకుఁ దీర్ఘపాదుని
పాదారవిందంబు లాస్పదంబులు; జలంబులకు శుక్లంబునకుఁ బర్జన్యునకుఁ
బ్రజాపతి సర్గంబునకు సర్వేశ్వరుని మేఢ్రంబు సంభవనిలయంబు;
సంతానమునకుఁ గామాది పురుషార్థంబులకుఁ జిత్తసౌఖ్యరూపంబు లగు
నానందంబులకు శరీరసౌఖ్యంబునకు నచ్యుతుని యుపస్థేంద్రియంబు స్థానంబు;
యమునికి మిత్రునికి మలవిసర్గంబునకు భగవంతుని పాయ్వింద్రియంబు
భవనంబు; హింసకు నిర్‌ృతికి మృత్యువునకు నిరయంబునకు నిఖిలరూపకుని
గుదంబు నివాసంబు; పరాభవంబునకు నధర్మంబునకు నవిద్యకు

నంధకారంబునకు ననంతుని పృష్ఠభాగంబు సదనంబు; నదనదీ నివహంబునకు నీశ్వరుని నాడీ సందోహంబు జన్మమందిరంబు; పర్వతంబులకు నధోక్షజుని శల్యంబులు జనకస్థలంబులు; ప్రధానంబునకు నన్నరసంబునకు సముద్రంబులకు భూతలయంబునకు బ్రహ్మాండ గర్భుని యుదరంబు నివేశంబు; మనోవ్యాపారరూపంబగు లింగశరీరంబునకు మహామహిముని హృదయంబు సర్గభూమి యగు మఱియును.

2-90-ఆటవెలది

నీలకంధరునకు నీకు నాకు సనత్కు
మార ముఖ్య సుతసమాజమునకు
ధర్మ సత్త్వ బుద్ధి తత్త్వములకు నీశ్వ
రాత్మ వినుము పరమమైన నెలవు.

2-91-సీస పద్యము

నర సురాసుర పితృ నాగ కుంజర మృగ;
గంధర్వ యక్ష రాక్షస మహీజ
సిద్ధ విద్యాధర జీమూత చారణ;
గ్రహ తారకాప్సరోగణ విహంగ
భూత తటిద్వస్తు పుంజంబులును నీవు;
ముక్కంటియును మహామునులు నేను
సలిలనభస్స్థలచరములు మొదలైన;
వివిధ జీవులతోడి విశ్వమెల్ల

2-91.1-ఆటవెలది

విష్ణుమయము పుత్ర! వేయేల బ్రహ్మాండ
మతని జేనలోన నడఁగి యుండు;
బుద్ధి నెఱుఁగరాదు భూతభవద్భవ్య
లోకమెల్ల విష్ణులోన నుండు.

2-92-కంద పద్యము

మండలములోన భాస్కరుఁ
డుండి జగంబులకు దీప్తి నొసఁగెడి క్రియ బ్ర
హ్మాండములోపల నచ్యుతుఁ
డుండుచు బహిరంతరముల నొగి వెలిఁగించున్.

2-18-నారయ కృతి ఆరంభంబు

2-93-ఉత్పలమాల

అట్టి యనంతశక్తి జగదాత్ముని నాభిసరోజమందుఁ నేఁ
బుట్టి యజింపఁగా మనసు పుట్టిన యజ్ఞపదార్థజాతముల్
నెట్టన కానరామికి వినిర్మల మైన తదీయ రూపమున్
గట్టిగ బుద్ధిలో నిలిపి కంటి నుపాయము నా మనంబునన్.

2-94-సీస పద్యము

పశు యజ్ఞ వాట యూపస్తంభ పాత్ర మృ;
ద్ఘట శరావ వసంత కాలములును
స్నేహౌషధీ బహు లోహ చాతుర్హోత్ర;
మత నామధేయ సన్మంత్రములును
సంకల్ప ఋగ్యజుస్సామ నియుక్త వ;
షట్కారమంత్రానుచరణములును

దక్షిణల్ దేవతాధ్యాన తదనుగత;
తంత్ర వ్రతోద్దేశ ధరణిసురులు

2-94.1-తేటగీతి

నర్పణంబులు బోధాయనాది కర్మ
సరణి మొదలగు యజ్ఞోపకరణసమితి
యంతయును నమ్మహాత్ముని యవయవములు
గాఁగఁ గల్పించి విధివత్ప్రకారముననుు.

2-95-కంద పద్యము

యజ్ఞాంగి యజ్ఞఫలదుఁడు
యజ్ఞేశుఁడు యజ్ఞకర్తయగు భగవంతున్
యజ్ఞపురుషుఁగా మానస
యజ్ఞముఁ గావించితిం దదర్పణ బుద్ధిన్.

2-96-కంద పద్యము

అప్పుడు బ్రహ్మలు దమలో
దప్పక ననుఁ జూచి సముచితక్రియు లగుచు
న్నప్పరమేశున కభిమత
మొప్పఁగఁదగు సప్తతంతు వొగిఁ గావింపన్.

2-97-చంపకమాల

మనువులు, దేవదానవులు, మానవనాథులు, మర్త్యకోటి, దా
రనయము వారివారికిఁ బ్రియంబగు దేవతలన్ భజించుచున్
ఘనతర నిష్ఠ యజ్ఞములఁ గైకొని చేసిరి; తత్ఫలంబుల
య్యనుపమమూర్తి యజ్ఞమయుఁడైన రమావరునందుఁ జెందఁగన్.

2-98-కంద పద్యము

సువ్యక్త తంత్రరూపకుఁ
డవ్యక్తుఁ డనంతుఁ డభవుఁ డచ్యుతుఁ డీశుం
డవ్యయుఁడగు హరి సురగణ
సేవ్యుఁడు క్రతుఫలదుఁ డగుటఁ జేసిరి మఖముల్.

2-99-కంద పద్యము

అగుణుండగు పరమేశుఁడు
జగములఁ గల్పించుకొఱకుఁ జతురత మాయా
సగుణుం డగుఁ గావున హరి
భగవంతుం డనఁగఁ బరఁగె భవ్యచరిత్రా!

2-100-కంద పద్యము

విశ్వాత్ముఁడు, విశ్వేశుఁడు,
విశ్వమయుం, డఖిలనేత, విష్ణుఁ, డజుం, డీ
విశ్వములోఁ దా నుండును
విశ్వము దనలోనఁ జాల వెలుఁగుచు నుండన్.

2-101-చంపకమాల

అతని నియుక్తిఁ జెంది సచరాచర భూతసమేతసృష్టి నే
వితతముగా సృజింతుఁ బ్రభవిష్ణుఁడు విష్ణుఁడు ప్రోచుఁ బార్వతీ
పతి లయమొందఁ జేయు; హరి పంకరుహోదరుఁ డాదిమూర్తి య
చ్యుతుఁడు త్రిశక్తియుక్తుఁ డగుచుండును నింతకుఁ దానమూలమై.

2-102-కంద పద్యము

విను వత్స నీవు నన్నడి
గిన ప్రశ్నకు నుత్తరంబు కేవలపరమం
బును బ్రహ్మంబీ యఖిలం
బున కగు నాధార హేతుభూతము సుమ్మీ.

2-103-కంద పద్యము

హరి భగవంతుఁ డనంతుఁడు
కరుణాంబుధి సృష్టికార్యకారణహేతు
స్ఫురణుం డవ్విభుకంటెం
బరుఁ డెవ్వఁడు లేడు తండ్రి! పరికింపంగన్.

2-104-సీస పద్యము

ఇది యంతయును నిక్క మే బొంక నుత్కంఠ;
 మతిఁ దద్గుణధ్యానమహిమఁ జేసి
పరికింప నే నేమి పలికిన నది యెల్ల;
 సత్యంబ యగు బుధస్తుత్య! వినుము;
ధీయుక్త! మామకేంద్రియములు మఱచియుఁ;
 బొరయ వసత్యవిస్ఫురణ మెందు;
నదిగాక మత్తను వామ్నాయ తుల్యంబు;
 నమరేంద్ర వందనీయంబు నయ్యెఁ;

2-104.1-తేటగీతి

దవిలి యా దేవదేవుని భవమహాబ్ధి
తారణంబును మంగళకారణంబు

నఖిల సంపత్కరంబునై యలరు పాద
వనజమున కే నొనర్చెద వందనములు.

2-105-ఉత్పలమాల

ఆ నళినాక్షు నందనుఁడ నయ్యుఁ, బ్రజాపతి నయ్యు, యోగ వి
ద్యా నిపుణుండ నయ్యును, బదంపడి మజ్జననప్రకారమే
యేను సెఱుంగ, నవ్విభుని యుద్ధమహత్త్వ మెఱుంగ నేర్తునే?
కానఁబడున్ రమేశపరికల్పితవిశ్వము గొంతకొంతయున్.

2-106-మత్తేభ విక్రీడితము

విను వేయేటికిఁ; దాపసప్రవర! యివ్విశ్వాత్ముఁ డీశుండు దాఁ
దన మాయామహిమాంతముం దెలియఁగాఁ దథ్యంబుగాఁ జాలఁడ
న్నను, నే నైనను మీరలైన సురలైనన్ వామదేవుండు నై
నను నిక్కం బెఱుఁగంగఁ జాలుదుమె జ్ఞానప్రక్రియాయుక్తులన్.

2-107-వచనము

అ మ్మహాత్ముం డైన పుండరీకాక్షుండు సర్వజ్ఞుం డంటేని.

2-108-కంద పద్యము

గగనము దన కడపలఁ దాఁ
దగ నెఱుగని కరణి విభుఁడు దా నెఱుఁగఁ డనన్
గగనప్రసవము లే దన
నగునే సర్వజ్ఞతకును హాని దలంపన్.

2-19-పరమాత్ముని లీలలు

2-109-చంపకమాల

తలకొని యమ్మహాత్మకుఁడు దాల్చిన యయ్యవతారకర్మముల్
వెలయఁగ నస్మదాదులము వేయి విధంబుల సన్నుతింతు; మ
య్యలఘు ననంతునిం జిదచిదాత్మకు నాద్యు ననీశు నీశ్వరుం
దెలియఁగ నేర్తుమే తవిలి; దివ్యచరిత్రున కేను మ్రొక్కెదన్.

2-110-మత్తేభ విక్రీడితము

పరమాత్ముం డజుఁ డీ జగంబుఁ బ్రతికల్పంబందుఁ గల్పించు దాఁ
బరిరక్షించును ద్రుంచు నట్టి యనఘున్ బ్రహ్మాత్ము నిత్యున్ జగ
ద్భరితుం గేవలు నద్వితీయుని విశుద్ధజ్ఞాను సర్వాత్ము నీ
శ్వరు నాద్యంతవిహీను నిర్గుణుని శశ్వన్మూర్తిఁ జింతించెదన్.

2-111-చంపకమాల

సరసగతిన్ మునీంద్రులు ప్రసన్న శరీరహృషీకమానస
స్ఫురణ గలప్పు డవ్విభుని భూరికళాకలితస్వరూపముం
దరమిడి చూతు; రెప్పుడుఁ గుతర్క తమోహతిచేత నజ్ఞతం
బొరసిన యప్పు డవ్విభునిమూర్తిఁ గనుంగొనలేరు నారదా!

2-112-వచనము

అని వెండియు నిట్లను ననఘా! యమ్మహనీయతేజోనిధి మొదలి యవతారంబు సహస్ర శీర్షాది యుక్తంబయి ప్రకృతి ప్రవర్తకం బగు నాదిపురుషు రూపంబగు; నందుఁ గాలస్వభావంబు లను శక్తు లుదయించె; నందు గార్యకారణరూపం బయిన ప్రకృతి జనించెఁ; బ్రకృతివలన మహత్తత్త్వంబును దానివలన నహంకారత్రయంబును బుట్టె నందు రాజసాహంకారంబువలన నింద్రియంబులును, సాత్వికాహంకారంబువలన నింద్రియగుణ ప్రధానంబు లైన యధిదేవతలును, తామసాహంకారంబువలన భూతకారణంబు లయిన శబ్ద

స్పర్శ రూప రస గంధ తన్మాత్రంబులునుం బొడమెఁ; బంచతన్మాత్రంబులవలన గగనానిల వహ్ని సలిల ధరాదికంబైన భూతపంచకంబు గలిగె; నందు జ్ఞానేంద్రియంబు లయిన త్వక్చక్షు శ్శ్రోత్ర జిహ్వాఘ్రాణంబులును గర్మేంద్రియంబులైన వాక్పాణి పాదపాయూపస్థంబులును మనంబును జనియించె; నన్నింటి సంఘాతంబున విశ్వరూపుండైన విరాట్పురుషుండు పుట్టె; నతని వలన స్వయంప్రకాశుండయిన స్వరాట్టు సంభవించె; నందుఁ జరాచర రూపంబుల స్థావరజంగమాత్మకంబయిన జగత్తు; గలిగె నందు సత్వరజస్తమోగుణాత్మకుల మయిన విష్ణుండును హిరణ్యగర్భుడ నయిన యేనును రుద్రుండును గలిగితి; మందు సృష్టిజననకారణుం డయిన చతుర్ముఖుండు పుట్టె; వాని వలన దక్షాదులగు ప్రజాపతులు దొమ్మండ్రు గలిగిరి; అందు భవత్ప్రముఖులైన సనకసనందనాది యోగీంద్రులును, నాకలోక నివాసు లయిన వాసవాదులును, ఖగలోకపాలకులగు గరుడాదులును, నృలోకపాలకులగు మను మాంధాతృ ప్రముఖులును, దలలోకపాలకు లగు ననంత వాసుకి ప్రభృతులును, గంధర్వ సిద్ధ విద్యా ధర చారణ సాధ్య రక్షోయక్షోరగ నాగలోకపాలురును మఱియు ఋషులును, బితృదేవతలును, దైత్య దానవ భూత ప్రేత పిశాచ కూష్మాండ పశు మృగాదులును, నుద్భవించిరి; ఇట్టి జగత్ప్రథమోద్భవంబు మహత్తత్త్వసృష్టి యనంబడు; ద్వితీయం బండసంస్థితం బనం దగుఁ; దృతీయంబు సర్వభూతస్థం బన నొప్పు; నందైశ్వర్య తేజో బల సంపన్నులైన పురుషులు సర్వాత్ముండైన నారాయణుని యంశసంభవులుగా నెఱుంగుము; అప్పుండరీకాక్షుని లీలావతారంబు లనంతంబులు; దత్కర్మంబులు లెక్కపెట్ట నెవ్వరికిని నలవిగాదు; అయినను నాకుం దోఁచి నంత నీ కెఱింగించెద; వినుము.

2-20-అవతారంబుల వైభవంబు

2-113-ఉత్పలమాల

అన్య కథానులాపము లహర్నిశమున్ వినునట్టి సత్క్రియా
శూన్యములైన కర్ణముల సూరిజనస్తుత సర్వలోక స
మ్మాన్యమునై తనర్చు హరిమంగళదివ్యకథామృతంబు సౌ
జన్యతఁ గ్రోలవయ్య బుధసత్తమ! యే వివరించి చెప్పెదన్.

2-114-వచనము

అని పలికి నారదుం జూచి మఱియు నిట్లనియె.

2-115-మత్తేభ విక్రీడితము

కనకాక్షుండు భుజావిజృంభణమునన్ క్ష్మాచక్రముం జాపఁ జు
ట్టిన మాడ్కిం గొనిపోవ, యజ్ఞమయ దంష్ట్రిస్వాకృతిం దాల్చి య
ద్దనుజాధీశ్వరుఁ దాఁకి యబ్ధి నడుమన్ దంష్ట్రాహతిం ద్రుంప ధా
త్రిని గూలెం గులిశాహతింబడు మహాద్రిం బోలి యత్యుగ్రతన్.

2-116-వచనము

మఱియు సుయజ్ఞావతారంబు విను మని యిట్లనియె.

2-117-సీస పద్యము

ప్రకట రుచిప్రజాపతికిని స్వాయంభు;
 వుని కూఁతు రాకూతి యను లతాంగి
కర్థి జన్మించి సుయజ్ఞుండు నానొప్పు;
 నతఁడు దక్షిణ యను నతివయందు
సుయమ నా మామరస్తోమంబుఁ బుట్టించి;

యింద్రుఁడై వెలసి యుపేంద్ర లీల
నఖిల లోకంబుల యార్తి హరించిన;
నతని మాతామహుండైన మనువు

2-117.1-తేటగీతి

తన మనంబునఁ దచ్చరిత్రమున కలరి
పరమపుణ్యుండు హరి యని పలికెఁ గాన
నంచితజ్ఞాననిధి యై సుయజ్ఞుఁ డెలమిఁ
దాపనోత్తమ! హరి యవతారమయ్యె.

2-118-వచనము

అని చెప్పి సాంఖ్యయోగ ప్రవర్తకాచార్యవర్యుం డగు కపిలుని యవతారంబు వినుమని యిట్లనియె.

2-119-చంపకమాల

ధృతమతి దేవహూతికిని దివ్యవిభుండగు కర్దమప్రజా
పతికిఁ బ్రమోద మొప్ప నవభామలతోఁ గపిలాఖ్యుఁ బుట్టి యే
గతి హరి పొందునట్టి సుభగంబగు సాంఖ్యము దల్లి కిచ్చి దు
ష్కృతములువాసి చూపె మునిసేవితమై తనరారు మోక్షమున్.

2-120-వచనము

మఱియు దత్తాత్రేయావతారంబు వినుము

2-121-సీస పద్యము

తాపసోత్తముఁ డత్త్రి తనయునిఁ గోరి ర;
మేశు వేఁడిన హరి యేను నీకు

ననఘు దత్తుడనైతి నని పల్కు కతమున;
 నతఁడు దత్తాత్రేయుఁడై జనించె
నమ్మహాత్ముని చరణాబ్జ పరాగ సం;
 దోహంబుచేఁ బూతదేహు లగుచు
హైహయ యదు వంశ్యు లైహికాముష్మిక;
 ఫలరూప మగు యోగబలము వడసి

2-121.1-తేటగీతి

సంచితజ్ఞానఫల సుఖైశ్వర్య శక్తి
శౌర్యములఁ బొంది తమ కీర్తి చదల వెలుఁగ
నిందు నందును వాసికి నెక్కి; రట్టి
దివ్యతర మూర్తి విష్ణు నుతింపఁ దరమె?

2-122-వచనము

వెండియు సనకాద్యవతారంబు వినుము

2-123-సీస పద్యము

అనఘాత్మ! యేను గల్పాదిని విశ్వంబు;
 సృజియింపఁ దలఁచి యంచిత తపంబు
నర్థిఁ జేయుచు సన యని పల్కుటయు నది;
 కారణంబుగ సనాఖ్యలనుగల స
నందన సనక సనత్కుమార సనత్సు;
 జాతులు నల్వురు సంభవించి
మానసపుత్రులై మహి నుతికెక్కిరి;
 పోయిన కల్పాంతమున నశించి

2-123.1-తేటగీతి

నట్టి యాత్మీయతత్త్వంబు పుట్టఁ జేసి
సంప్రదాయక భంగిని జగతి నెల్ల
గలుగఁ జేసిరి యవ్విష్ణుకళలఁ దనరి
నలువు రయ్యును నొక్కఁడ నయచరిత్ర!

2-21-నరనారాయణావతారంబు

2-124-వచనము

మఱియు నరనారాయణావతారంబు వినుము

2-125-కంద పద్యము

గణుతింపఁగ నరనారా
యణు లన ధర్మునకు నుదయ మందిరి; దాక్షా
యణియైన మూర్తి వలనం
బ్రణుతగుణోత్తరులు పరమపావనమూర్తుల్.

2-126-కంద పద్యము

అనఘులు బదరీవనమున
వినుత తపోవృత్తి నుండ, విబుధాధిపుఁడున్
మనమున నిజపదహానికి
ఘనముగఁ జింతించి దివిజకాంతామణులన్.

2-127-కంద పద్యము

రావించి తపోవిఘ్నముఁ
గావింపుం డనుచు బనుపఁ గడు వేడుకతో

భావభవానీకిను లనఁ
గా వనితలు సనిరి బదరికావనమునకున్.

2-128-వచనము

అందు.

2-129-మత్తేభ విక్రీడితము

నరనారాయణు లున్న చోటికి మరున్నారీ సమూహంబు భా
స్వరలీలం జని రూప విభ్రమ కళా చాతుర్య మేపారఁగాఁ
బరిహాసోక్తుల నాటపాటలఁ జరింపం జూచి నిశ్చింతతన్
భరితధ్యాన తపః ప్రభావ నిరతిం బాటించి నిష్కాములై.

2-130-కంద పద్యము

క్రోధము దమ తపములకును
బాధక మగు టెఱిఁగి దివిజభామలపై న
మ్మేధాత్మకు లొక యింతయు
క్రోధముఁ దేరైరి సత్వగుణయుతు లగుటన్.

2-131-కంద పద్యము

నారాయణుఁ డప్పుడు దన
యూరువు వెసఁ జీఱ నందు నుదయించెను, బెం
పారంగ నూర్వశీ ముఖ
నారీజనకోటి దివిజనారులు మెచ్చన్.

2-132-కంద పద్యము

ఊరువులందు జనించిన
కారణమున నూర్వశి యన ఘనతకు నెక్కెన్
వారల రూప విలాస వి
హారములకు నోడి రంత నమరీజనముల్.

2-133-వచనము

అంతం దాము నరనారాయణుల తపోవిఘ్నంబు గావింపంబూని చేయు విలాసంబులు, మానసికసంకల్పమాత్రంబున సృష్టి స్థితి సంహారంబు లొనర్పంజాలు నమ్మహాత్ముల దెసం బనికిరాక కృతఘ్నునకుం జేఁయు నుపకృతులుంబోలె నిష్ఫలంబులైన సిగ్గున గుందుచు, నూర్వశిం దమకు ముఖ్యురాలింగాఁ గైకొని తమ వచ్చిన జాడన మరలి చని రంత.

2-134-కంద పద్యము

కాముని దహించెఁ గ్రోధమ
హామహిమను రుద్రుఁ; డట్టి యతికోపము నా
ధీమంతులు గెలిచి రనం;
గామము గెలుచుటలు సెప్పఁగా నేమిటికిన్.

2-135-వచనము

అట్టి నరనారాయణావతారంబు జగత్పావనంబై విలసిల్లె; వెండియు ధ్రువావతారంబు వివరించెద వినుము.

2-136-సీస పద్యము

మానిత చరితుఁ డుత్తానపాదుం డను;
భూవరేణ్యునకు సత్పుత్రుఁ డనగ
నుదయించి మహిమఁ బెంపొంది బాల్యంబున;

జనకుని కడనుండి సవితితల్లి
దను నాడు వాక్యాస్త్రతతిఁ గుంది మహిత త;
పంబు గావించి కాయంబుతోడఁ
జని మింట ధ్రువపదస్థాయి యై యటమీఁద;
నర్థి వర్తించు భృగ్వాది మునులుఁ

2-136.1-తేటగీతి

జతురగతి గ్రింద వర్తించు సప్తఋషులుఁ
బెంపు దీపింపఁ దన్ను నుతింప వెలసి
ధ్రువుఁడు నా నొప్పి యవ్విష్ణుతుల్యుఁ డగుచు
నున్న పుణ్యాత్ముఁ డిప్పుడు నున్నవాఁడు.

2-137-వచనము

మఱియుఁ బృథుని యవతారంబు వినుము

2-138-ఉత్పలమాల

వేనుఁడు విప్రభాషణ పవిప్రహతిచ్యుత భాగ్యపౌరుషుం
డై నిరయంబునం బడిన నాత్మ తనూభవుఁడై పృథుండు నాఁ
బూని జనించి తజ్జనకుఁ బున్నరకంబును బాపె; మేదినిన్
ధేనువుఁ జేసి వస్తువితతిం బితికెన్ హరి సత్కళాంశుఁడై.

2-139-వచనము

అని మఱియు "వృషభావతారంబు సెఱఁగింతు; వినుము; ఆగ్నీంధ్రుండను వానికి "నాభి" యనువాఁ డుదయించె; నతనికి మేరుదేవి యను నామాంతరంబు గల "సుదేవి" యందు హరి వృషభావతారంబు నొంది జడస్వభావంబైన యోగంబు దాల్చి ప్రశాంతాంతఃకరణుండును, బరిముక్త

సంగుండునునై పరమహంసాభిగమ్యం బయిన పదం బిది యని మహర్షులు వలుకుచుండం జరించె; మఱియు హయగ్రీవావతారంబు సెప్పెద వినుము.

2-140-చంపకమాల

అనఘుచరిత్ర! మన్మఖము నందు జనించె హయాననాఖ్యతన్
వినుత సువర్ణ వర్ణుఁడును వేదమయుం డఖిలాంతరాత్మకుం
డనుపమ యజ్ఞపూరుషుఁడునై భగవంతుఁడుదత్సమస్త పా
వనమగు నాసికాశ్వసనవర్గములం దుదయించె వేదముల్.

2-22-మత్స్యావతారంబు

2-141-వచనము

మఱియు మత్స్యావతారంబు వినుము

2-142-సీస పద్యము

ఘనుఁడు వైవస్వతమనువుకు దృష్టమై;
యరుదెంచునట్టి యుగాంత సమయ
మందు విచిత్రమత్స్యావతారము దాల్చి;
యఖిలావనీమయం బగుచుఁ జాల
సర్వజీవులకు నాశ్రయభూతుఁ డగుచు నే;
కార్ణవంబైన తోయముల నడుమ
మున్ముఖశ్లథ వేదమార్గంబులను జిక్కు;
వడకుండ శాఖ లేర్పడఁగఁ జేసి

2-142.1-తేటగీతి

దివ్యు లర్థింప నా కర్థిఁ దెచ్చి యిచ్చి
మనువు నెక్కించి పెన్నావ వనధి నడుమ
మునుఁగకుండంగ నరసిన యనిమిషావ
తార మేరికి నుతియింపఁ దరమె? వత్స!

2-143-వచనము

మఱియుఁ గూర్మావతారంబు వినుము.

2-144-మత్తేభ విక్రీడితము

అమృతోత్పాదన యత్నులై విబుధ దైత్యానీకముల్, మందరా
గముఁ గవ్వంబుగఁ జేసి యబ్ధిదఱువంగాఁ గవ్వపుంగొండ వా
ర్థి మునుంగన్ హరి కూర్మరూపమున నద్రిం దాల్చెఁ దత్పర్వత
భ్రమణవ్యాజత వీఁపుఁదీట శమియింపం జేయఁగా నారదా!

2-145-వచనము

వెండియు నృసింహావతారంబు వినుము.

2-146-మత్తేభ విక్రీడితము

సురలోకంబుఁ గలంచి దేవసమితిన్ స్రుక్కించి యుద్యద్గదా
ధరుఁడై వచ్చు నిశాచరుం గని, కనద్దంష్ట్రా కరాళస్య వి
స్ఫురితభ్రూకుటితో నృసింహాగతి రక్షోరాజ వక్షంబు భీ
కరభాస్వన్నఖరాజిఁ ద్రుంచె ద్రిజగత్కల్యాణసంధాయియై.

2-147-వచనము

ఇంక నాదిమూలావతారంబు సెప్పెద వినుము.

2-148-మత్తేభ విక్రీడితము

కరినాథుండు జలగ్రహగ్రహణ దుఃఖాక్రాంతుఁడై వేయి వ
త్సరముల్ గుయ్యిడుచుండ వేల్పులకు విశ్వవ్యాప్తి లేకుండుటన్
హరి నీవే శరణంబు నా కనినఁ గుయ్యాలించి వేవేగ వా
శ్చరముం ద్రుంచి కరీంద్రుఁ గాచె మహితోత్సాహంబునం దాపసా!

2-149-వచనము

మఱియును వామనావతారంబు వినుము.

2-150-సీస పద్యము

యజ్ఞేశ్వరుండగు హరి వి ష్ణుఁడదితి సం;
 తానంబునకు నెల్లఁ దమ్ముఁ డయ్యుఁ
బెంపారు గుణములఁ బెద్ద యై వామన;
 మూర్తితో బలిచక్రవర్తిఁ జేరి
తద్భూమి మూఁడు పాదమ్ము లనడిగి ప;
 దత్రయంబునను జగత్త్రయంబు
వంచించి కొనియును వాసవునకు రాజ్య;
 మందింప నీశ్వరుండయ్యు మొఱఁగి

2-150.1-తేటగీతి

యర్థిరూపంబు గైకొని యడుగ వలసె
ధార్మికుల సొమ్ము వినయోచితముగఁ గాని
పెడఁగుఁదనమున నూరక విగ్రహించి
చలనమందింపరాదు నిశ్చయము పుత్ర!

2-151-చంపకమాల

బలి నిజమౌళి నవ్వటుని పాదసరోరుహ భవ్యతీర్థ ము
త్కలిక ధరించి, తన్నును జగత్త్రయమున్ హరికిచ్చి, కీర్తులన్
నిలిపె వసుంధరాస్థలిని నిర్జరలోక విభుత్వహానికిం
దలఁకక శుక్రు మాటల కుఁదారక భూరివదాన్యశీలుఁడై.

2-152-వచనము

మఱియు న ప్పరమేశ్వరుండు నారదా! హంసావతారంబు నొంది యతిశయ భక్తియోగంబున సంతుష్టాంతరంగుం డగుచు నీకు నాత్మతత్త్వప్రదీపకంబగు భాగవతమహాపురాణం బుపదేశించె; మన్వవతారంబు నొంది స్వకీయ తేజఃప్రభావంబున నప్రతిహతంబైన చక్రంబు ధరియించి దుష్టవర్తనులైన రాజుల దండించుచు శిష్ట పరిపాలనంబు సేయుచు నాత్మీయ కీర్తిచంద్రికలు సత్యలోకంబున వెలింగించె; మఱియు ధన్వంతరి యన నవతరించి తన నామస్మరణంబున భూజనంబునకు సకలరోగ నివారణంబు సేయుచు నాయుర్వేదంబుఁ గల్పించె నింకఁ బరశురామావతారంబు వినుము.

2-153-మత్తేభ విక్రీడితము

ధరణీ కంటకులైన హైహయనరేంద్రవ్రాతమున్ భూరివి
స్ఫురితోదారకుఠారధారఁ గలనన్ ముయ్యేడు మాఱుల్ పోరిం
బొరి మర్దించి, సమస్త భూతలము విప్రుల్ వేఁడఁగా నిచ్చి తాఁ
జిర కీర్తిన్ జమదగ్నిరాముఁ డన మించెం దాపసేంద్రోత్తమా!

2-23-రామావతారంబు

2-154-వచనము

మఱియు శ్రీరామావతారంబు సెప్పెద వినుము.

2-155-సీస పద్యము

తోయజహిత వంశ దుగ్ధ పారావార;
 రాకా విహార కైరవహితుండు
కమనీయ కోసలక్ష్మాభృత్సుతా గర్భ;
 శుక్తి సంపుట లసన్మౌక్తికంబు
నిజపాదసేవక వ్రజ దుఃఖ నిబిడాంధ;
 కార విస్ఫురిత పంకరుహసఖుఁడు
దశరథేశ్వర కృతాధ్వరవాటికా ప్రాంగ;
 ణాకర దేవతానోకహంబు

2-155.1-తేటగీతి

చటుల దానవ గహన వైశ్వానరుండు
రావణాటోప శైల పురందరుండు
నగుచు లోకోపకారార్థ మవతరించె
రాముఁడై చక్రి లోకాభిరాముఁ డగుచు.

2-156-కంద పద్యము

చిత్రముగ భరత లక్ష్మణ
శత్రుఘ్నుల కర్థి నగ్రజన్ముం డగుచున్
ధాత్రిన్ రాముఁడు వెలసెఁ బ
విత్రుఁడు దుష్కృత లతా లవిత్రుం డగుచున్.

2-157-వచనము

అంత.

2-158-సీస పద్యము

కిసలయ ఖండేందు బిస కుంద పద్మాబ్జ;
పద ఫాల భుజ రద పాణి నేత్రఁ
గాహాళ కరభ చక్ర వియత్ప్రులిన శంఖ;
జంఘోరు కుచ మధ్య జఘన కంఠ
ముకుర చందన బింబ శుక గజ శ్రీకార;
గండ గంధోష్ఠ వాగ్గమన కర్ణఁ
జంపకేందుస్వర్ణ శఫర ధనుర్నీల;
నాసికాస్యాంగ దృగ్భ్రూ శిరోజ

2-158.1-తేటగీతి

నళి సుధావర్త కుంతల హాస నాభి
కలిత జనకావనీ పాల కన్యకా ల
లామఁ బరిణయ మయ్యె లలాటనేత్ర
కార్ముకధ్వంస ముంకువ గాఁగ నతఁడు.

2-159-వచనము

అంత.

2-160-కంద పద్యము

రాముఁ మేచకజలద
శ్యాముఁ సుగుణాభిరాము సద్వైభవసు
త్రాముఁ దుష్టనిశాటవి
రాముం బొమ్మనియెఁ బంక్తిరథుఁ డడవులకున్.

2-161-వచనము

ఇట్లు పంచిన.

2-162-చంపకమాల

అరుదుగ లక్ష్మణుండు జనకాత్మజయుం దనతోడ నేఁగుదే
నరిగి రఘూత్తముండు ముదమారఁగ జొచ్చెఁ దరక్షు సింహ సూ
కర కరి పుండరీక కపి ఖడ్గ కురంగ వృకాహి భల్ల కా
సర ముఖ వన్యసత్త్వచయ చండతరాటవి దండకాటవిన్.

2-163-కంద పద్యము

ఆ వనమున వసియించి నృ
పావననయశాలి యిచ్చె నభయములు జగ
త్పావన మునిసంతతికిఁ గృ
పావననిధి యైన రామభద్రుం డెలమిన్.

2-164-కంద పద్యము

ఖరకర కుల జలనిధి హిమ
కరుఁ డగు రఘురామవిభుఁడు గఱకఱితోడన్
ఖరుని వధించెను ఘనభీ
కర శరముల నఖిల జనులుఁ గర మరుదందన్.

2-165-కంద పద్యము

హరిసుతుఁ బరిచరుఁగాఁ గొని
హరిసుతుఁ దునుమాడి పనిచె హరిపురమునకున్;
హరివిభునకు హరిమధ్యను
హరిరాజ్యపదంబు నిచ్చె హరివిక్రముఁడై.

2-166-వచనము

అంత సీతా నిమిత్తంబునం ద్రిలోకకంటకుం డగు దశకంఠుం దునుమాడుటకునై కపిసేనాసమేతుండయి చనిచని ముందట నతి దుర్గమంబయిన సముద్రంబు పేర్చి తెరువు సూపకున్న నలిగి.

2-167-మత్తేభ విక్రీడితము

వికటభ్రూకుటిఫాలభాగుఁ డగుచున్ వీరుండు క్రోధారుణాం
బకుడై చూచిన యంతమాత్రమున నప్పాథోధి సంతప్తతో
యకణగ్రాహ తిమింగిలప్లవ ఢులీ వ్యాళప్రవాళోర్మికా
బక కారండవ చక్ర ముఖ్య జలసత్త్వశ్రేణితో నింకినన్.

2-168-వచనము

అయ్యవసరంబున సముద్రుండు కరుణాసముద్రుం డగు శ్రీరామభద్రుని శరణంబు సొచ్చినం గరుణించి యెప్పటి యట్ల నిలిపి నలునిచే సేతువు బంధింపించి తన్మార్గంబునం జని.

2-169-మత్తేభ విక్రీడితము

పురముల్ మూఁడును నొక్కబాణమున నిర్మూలంబు గావించు శం
కరు చందంబున నేర్చె రాఘవుఁడు లంకాపట్టణం బిద్ధగో
పుర శాలాంగణ హర్మ్య రాజభవనప్రోద్యత్ప్రతోళీ కవా
ట రథాశ్వద్విప శస్త్ర మందిర నిశాటశ్రేణితోఁ ద్రెళ్ళడిన్.

2-170-కంద పద్యము

రావణు నఖిల జగద్వి
ద్రావణుఁ బరిమార్చి నిలిపె రక్షోవిభుఁగా
రావణునను జన్ముని సై
రావణసితకీర్తి మెఱసి రాఘవుఁ డెలమిన్.

2-171-సీస పద్యము

ధర్మ సంరక్షకత్వప్రభావుం డయ్యు;
 ధర్మవిధ్వంసకత్వమునఁ బొదలి
ఖరదండనాభిముఖ్యముఁ బొంద కుండియు;
 ఖరదండ నాభిముఖ్యమున మెఱసి
బుణ్యజనావన స్ఫూర్తిఁ బెంపొందియుఁ;
 పుణ్యజఁనాంతక స్ఫురణఁ దనరి
సంతతాశ్రిత విభీషణుఁడు గాకుండియు;
 సంతతాశ్రిత విభీషణత నొప్పి

2-171.1-తేటగీతి

మించెఁ దనకీర్తిచేత వాసించె దిశలు;
ధరమె నుతియింప జగతి నెవ్వరికినైనఁ
జారుతరమూర్తి నవనీశచక్రవర్తిఁ
బ్రకటగుణసాంద్రు దశరథరామచంద్రు.

2-24-కృష్ణావతారంబు

2-172-వచనము

అట్టి శ్రీరామావతారంబు జగత్పావనంబును నస్మత్ప్రసాద కారణంబును నై నుతికెక్కె; నింకఁ గృష్ణావతారంబు వివరించెద వినుము.

2-173-సీస పద్యము

తాపసోత్తమ! విను దైత్యాంశములఁ బుట్టి;
 నరనాథు లతుల సేనాసమేతు
లగుచు ధర్మేతరులై ధాత్రిఁ బెక్కు బా;

ధల నలంచుటఁ జేసి ధరణి వగలఁ
బొందుచు వాపోవ భూభార ముడుపుట;
కై హరి పరుఁడు నారాయణుండు
చెచ్చెరఁ దన సితాసిత కేశయుగమున;
బలరామ కృష్ణ రూపములఁ దనరి

2-173.1-తేటగీతి

యదుకులంబున లీలమై నుదయ మయ్యె
భవ్యయశుఁ డగు వసుదేవు భార్యలైన
రోహిణియు దేవకియు నను రూపవతుల
యందు నున్మత్తదైత్య సంహారి యగుచు.

2-174-వచనము

ఇట్లు పుండరీకాక్షుం డగు నారాయణుండు సమస్త భూభార నివారణంబు సేయం దన మేనికేశద్వయంబ చాలునని యాత్మ ప్రభావంబు దెలుపుకొఱకు నిజకళాసంభవులైన రామకృష్ణుల దేహవర్ణంబులు శ్వేతకృష్ణం బని నిర్దేశించుకొఱకు సితాసితకేశద్వయ వ్యాజంబున రామకృష్ణాఖ్యల నలరి యవతరించె నందు భగవంతుడును సాక్షాద్విష్ణుండును నైన కృష్ణుండు జనమార్గవర్తి యయ్యును నతిమానుష్యకర్మంబుల నాచరించుటం జేసి కేవల పరమేశ్వరుం డయ్యె; నమ్మహాత్ముం డాచరించు కార్యంబులు లెక్కపెట్ట నెవ్వరికి నలవిగాదు అయినను నాకు గోచరించిన యంత యెఱింగించెద వినుము.

2-175-కంద పద్యము

నూతన గరళస్తని యగు
పూతనఁ బురిటింటిలోనఁ బొత్తుల శిశువై

చేతనముల హరియించి ప
రేతనగరమునకు ననిచెఁ గృష్ణుఁడు పెలుచన్.

2-176-కంద పద్యము

వికటముగ నిజపదాహతిఁ
బ్రకటముగా మూఁడు నెలల బాలకుఁడై యా
శకటనిశాటుని నంతక
నికటస్థునిఁ జేసె భక్తనికరావనుఁడై.

2-177-కంద పద్యము

ముద్దుల కొమరుని ప్రేతల
రద్దులకై తల్లి ఱోల రజ్జులఁ గట్టం
బద్దులకు మిన్నుముట్టిన
మద్దుల వడిఁ గూల్చె జనసమాజము వొగడన్.

2-178-మత్తేభ విక్రీడితము

మదిఁ గృష్ణుండు యశోదబిడ్డఁ డని నమ్మంజాల యోగీంద్ర త
ద్వదనాంభోజములోఁ జరాచర సమస్తప్రాణిజాతాటవీ
నద నద్యద్రి పయోధి యుక్త మగు నానా లోకజాలంబు భా
స్వదనూనక్రియఁ జూపెఁ దల్లికి మహాశ్చర్యంబు వాటిల్లఁగన్.

2-179-చంపకమాల

వర యమునానదీ ప్రాద నివాసకుఁడై నిజ వక్త్ర నిర్గత
స్ఫురిత విషాంబుపానమున భూజనులన్ మృతిఁ బొందఁ జేయు భీ
కర గరళద్విజిహ్వుఁ డగు కాళియ పన్నగు నా ప్రాదంబుఁ జె
చ్చెర వెడలించి కాచె యదుసింహుఁడు గోపకగోగణంబులన్.

2-180-మత్తేభ విక్రీడితము

తనయా గోపకు లొక్క రేయితటి, నిద్రం జెందఁ గార్చిచ్చు వ
చ్చినఁ గృష్ణా మము నగ్నిపీడితుల రక్షింపం దగుం గావవే
యనినం గన్నులు మీరు మోడ్వుఁ డిదె దావాగ్నిన్ వెసన్నార్తు నే
నన వారట్ల యొనర్ప మ్రింగె శిఖిఁ బద్మాక్షుండు లీలా గతిన్.

2-181-కంద పద్యము

మందుని గతి యము నాంబువు
లందు నిసిం గ్రుంకి బద్ధుఁడై చిక్కిన యా
నందుని వరుణుని బంధన
మందు నివృత్తునిగఁ జేసె హరి సదయుండై.

2-182-మత్తేభ విక్రీడితము

మయసూనుండు నిజానువర్తుల మహామాయన్ మహీభృద్గుహా
శ్రయులంగా నొనరించి తత్పథము నీరంధ్రంబు గావించినన్
రయ మొప్పం గుటిలాసురాధమునిఁ బోరం ద్రుంచి గోపావళిన్
దయతోఁ గాచిన కృష్ణు సన్మహిమ మేతన్మాత్రమే తాపసా!

2-183-కంద పద్యము

దివిజేంద్రప్రీతిగ వ
ల్లవజను లేఁటేఁటఁ జేయు లాలిత సవనో
త్సవము హరి మానిపిన గో
పవరులు గావింపకున్న బలరిపుఁ డలుకన్.

2-184-తేటగీతి

మంద గొందల మంద నమందవృష్టిఁ
గ్రందుకొనుఁ డంచు నింద్రుండు మందలింపఁ
జండపవన సముద్ధూత చటుల విలయ
సమయ సంవర్త కాభీల జలధరములు.

2-185-శార్దూల విక్రీడితము

సప్తస్కంధ శిఖా కలాప రుచిమత్సౌదామనీవల్లికా
దీప్తోదగ్రముహుస్తమః పిహితధాత్రీ భాగనీరంధ్రమై
సప్తాశ్వస్ఫురదిందు మండల నభస్సంఛాదితాశాంతర
వ్యాప్తాంభోద నిరర్గళస్ఫుట శిరోవాః పూరధారాళమై.

2-186-వచనము

కురియు వానజల్లు పెల్లున రిమ్మలుగొని సొమ్మలు వోయి గోకులం బాకులంబయి "కృష్ణ! కృష్ణ! రక్షింపు" మని యార్తింబొంది కుయ్యిడ నయ్యఖండ కరుణారస సముద్రుండును భక్తజన సురద్రుముండును నైన పుండరీకాక్షుండు.

2-25-మంథరగిరి ధారణంబు

2-187-శార్దూల విక్రీడితము

సప్తాబ్దంబుల బాలుఁడై నిజభుజాస్తంభంబునన్ లీలమై
సప్తాహంబులు శైలరాజము లసచ్ఛత్త్రంబుగాఁ దాల్చి, సం
గుప్తప్రాణులఁ జేసె మాధవుఁడు గోగోపాలకవ్రాతమున్
సప్తాంభోధి పరీతభూధరున కాశ్చర్యంబె చింతింపఁగన్.

2-188-సీస పద్యము

సాంద్రశరచ్చంద్ర చంద్రికా ధవళిత;
 విమల బృందావన వీథియందు
రాసకేళీ మహోల్లాసుఁడై యుత్ఫుల్ల;
 జలజాక్షుఁ డొక నిశాసమయమునను
దనరారు మంద్ర మధ్యమ తారముల నింపు;
 దళుకొత్త రాగభేదములఁ జెలఁగి
ధైవత ఋషభ గాంధార నిషాద పం;
 చమ షడ్జ మధ్యమ స్వరము లోలిఁ

2-188.1-తేటగీతి

గళలు జాతులు మూర్ఛనల్ గలుగ వేణు
నాళ వివరాంగుళన్యాస లాలనమున
మహితగతిఁ బాడె నవ్యక్త మధురముగను
పంకజాక్షుండు దారువు లంకురింప.

2-189-మత్తేభ విక్రీడితము

హరివేణూద్గత మంజులస్వరనినాదాహూతలై గోప సుం
దరు లేతేర ధనాధిపానుచరగంధర్వుండు గొంపోవఁ ద
త్తరుణుల్ గుయ్యిడ శంఖచూడుని భుజాదర్పంబు మాయించి తాఁ
బరిరక్షించిన యట్టి కృష్ణుని నుతింపన్ శక్యమే యేరికిన్?

2-190-చంపకమాల

నరక మురప్రలంబ యవనద్వివ ముష్టికమల్ల కంసశం
బర శిశుపాల పంచజన పౌండ్రక పల్వల దంతవక్త్ర వా

నరక ఖర సాల్వ వత్స బక నాగ విదూరథ రుక్మి కేశి ద
ర్దుర వృష ధేనుకప్రముఖ దుష్ట నిశాటులఁ ద్రుంచె ప్రేల్మిడిన్.

2-191-వచనము

మఱియును.

2-192-మత్తేభ విక్రీడితము

బలభీమార్జున ముఖ్య చాపధర రూపవ్యాజతం గ్రూరులన్
ఖలులన్ దుష్టధరాతలేశ్వరుల సంగ్రామైక పారీణ దో
ర్బలకేళిం దునుమాడి సర్వధరణీభారంబు మాయించి సా
ధుల రక్షించిన యట్టి కృష్ణుని ననంతుం గొల్తు నెల్లప్పుడున్.

2-193-వచనము

అట్టి లోకోత్కృష్టుండైన కృష్ణుని యవతారమహాత్యం బెఱింగించితి నింక వ్యాసావతారంబు వినుము.

2-194-చంపకమాల

ప్రతియుగమందు సంకుచితభావులు నల్పతరాయువుల్ సుదు
ర్గతికులునైన మర్త్యుల కగమ్యములున్ స్వకృతంబులున్ సుశా
శ్వతములునైన వేదతరుశాఖలు దా విభజించినట్టి స
న్నుతుఁడు పరాశరప్రియతనూజుఁడు నా హరి పుట్టె నర్మిలిన్.

2-195-వచనము

మఱియు బుద్ధావతారంబు వినుము.

2-196-మత్తేభ విక్రీడితము

అతిలోలాత్ములు సూనృతేతరులు భేదాచార సంశీలురు
ద్ధత పాషండమతౌపధర్మ్యులు జగత్సంహారు లైనట్టి యా
దితి సంజాతు లధర్మవాసనల వర్తింపం దదాచార సం
హతి మాయించి హరించె దానవులఁ బద్మాక్షుండు బుద్ధాకృతిన్.

2-197-వచనము

మఱియుం గల్క్యవతారంబు వినుము.

2-198-మత్తేభ విక్రీడితము

వనజాక్షస్తవశూన్యులై మఱి వషట్స్వాహాస్వధావాక్య శో
భనరాహిత్యులు, సూనృతేతరులునుం, బాషండులున్నైన వి
ప్రనికాయంబును శూద్రభూపులుఁ గలింబాటిల్లినం గల్కియై
జననంబంది యధర్మమున్నడఁచు సంస్థాపించు ధర్మం బిలన్.

2-199-వచనము

అని మఱియుఁ బితామహుండు నారదున కిట్లనియె "మునీంద్రా! పుండరీకాక్షుం డంగీకరించిన లీలావతార కథావృత్తాంతంబు నేను నీకు నెఱింగించు నింతకు మున్న హరి వరాహాద్యవతారంబు లంగీకరించి తత్ప్రయోజనంబులఁ దీర్చె; మన్వంతరావతారంబు లంగీకరించినవియు నంగీపరింపఁగలవియునై యున్నయవి; వర్తమానంబున ధన్వంతరి పరశురామావతారంబులు దాల్చి యున్నవాఁడు; భావికాలంబున శ్రీరామాద్యవతారంబుల నంగీకరింపం గలవాఁ; డమ్మహాత్ముండు సృష్ట్యాది కార్యభేదంబులకొఱకు మాయా గుణావతారంబు లందు బహుశక్తి ధారణుండైన భగవంతుఁడు సర్గాదిని దపస్సులును, నేనును, ఋషిగణంబులును, నవప్రజాపతులునునై యవతరించి విశ్వోత్పాదనంబు గావించుచుండు; ధర్మంబును విష్ణుండును యజ్ఞంబులును మనువులును

నింద్రాది దేవగణంబులును ధాత్రీపతులును నయి యవతరించి జగంబుల రక్షించుచుండు; నధర్మంబును రుద్రుండును మహోరగంబులును రాక్షసానీకంబులునునై యవతరించి విలయంబు నొందించుచుండు; ని త్తెఱంగునం బరమేశ్వరుండును సర్వాత్మకుండును నైన హరి విశ్వోత్పత్తి స్థితి లయ హేతుభూతుండై విలసిల్లు; ధరణీరేణువుల నయిన గణుతింప నలవి యగుంగాని యమ్మహాత్ముని లీలావతారాద్భుతకర్మంబులు లెక్కపెట్ట నెవ్వరికి నశక్యంబై యుండు; నీకు సంక్షేపరూపంబున నుపన్యసించితి సవిస్తారంబుగా నెఱింగింప నాకుం దరంబు గాదనిన నన్యులం జెప్పనేల? వినుము.

2-200-చంపకమాల

అమరఁ ద్రివిక్రమస్ఫురణ నందిన యమ్మహితాత్ముపాద వే
గమున హతంబులైన త్రిజగంబుల కావల వెల్గు సత్యలో
కము చలియించినం గరుణఁ గైకొని కాచి ధరించు పాదప
ద్మము తుది నున్న యప్రతిహతం బగు శక్తి గణింప శక్యమే?

2-26-భాగవత వైభవంబు

2-201-మత్తేభ విక్రీడితము

హరి మాయా బల మే నెఱుంగ నఁట శక్యంబే సనందాది స
త్పురుషవ్రాతము కైన, బుద్ధి నితరంబున్ మాని సేవాధిక
స్ఫురణం దచ్చరితానురాగగుణవిస్ఫూర్తిన్ సహస్రాస్య సుం
దరతం బొల్పగు శేషుఁడుం దెలియఁ డన్నన్ జెప్ప నే లోఁడొరున్.

2-202-చంపకమాల

ఇతరముమాని తన్ను మది నెంతయు నమ్మి భజించువారి నా
శ్రితజన సేవితాంఘ్రి సరసీరుహుఁడైన సరోజనాభుఁ డం

చితదయతోడ నిష్కపటచిత్తమునం గరుణించు; నట్టివా
రతుల దురంతమై తనరు నవ్విభు మాయఁ దరింతు రెప్పుడున్.

2-203-వచనము

మఱియును సంసారమగ్నులయి దివసంబులు ద్రోఁచియు నంతంబున శునక సృగాల భక్షణంబులైన కాయంబులందు మమత్వంబు సేయక భగవదర్పణంబు సేసిన పుణ్యాత్ములుం గొందఱు గల రెఱింగింతు; వినుము; నేను నీ బ్రహ్మత్వంబునం జెందు రాజసంబు విడిచి యమ్మహాత్ముని పాదారవిందంబుల భక్తినిష్ఠుండ నయి శరణాగతత్వంబున భజియించు నప్పుడు దెలియుదు రాజసగుణుండనై యున్న వేళం దెలియంజాలఁ; గావున శాస్త్రంబులు ప్రపంచింపక కేవల భక్తిజ్ఞానయోగంబున సేవింతు; మఱియు సనకాదులగు మీరును, భగవంతుండైన రుద్రుండును, దైత్యపతియైన ప్రహ్లాదుండును, స్వాయంభువమనువును, నతని పత్ని యగు శతరూపయుఁ, దత్పుత్రులగు ప్రియవ్రతోత్తానపాదులునుం, బ్రాచీనబర్హియు, ఋభువును, వేనజనకుం డగు నంగుండును, ధ్రువుండును గడవంజాలుదురు వెండియు.

2-204-సీస పద్యము

గాధి గయాదు లిక్ష్వాకు దిలీప మాం;
 ధాతలు భీష్మ యయాతి సగర
రఘు ముచుకుం దైళ రంతిదే వోద్ధవ;
 సారస్వ తోదంక భూరిషేణ
శ్రుతదేవ మారుతి శతధన్వ పిప్పల;
 బలి విభీషణ శిబి పార్థ విదుర
లంబరీష పరాశ రాలర్క దేవల;
 సౌభరి మిథిలేశ్వ రాభిమన్యు

2-204.1-తేటగీతి

లార్ష్టిషేణాదులైన మహాత్ము లెలమిఁ
దవిలి యద్దేవు భక్తిఁ జిత్తముల నిల్పి
తత్పరాయణు లౌట దుర్దాంతమైన
విష్ణుమాయఁ దరింతురు విమలమతులు.

2-205-మత్తేభ విక్రీడితము

అనఘా! వీరల నెన్న నేమిటికిఁ; దిర్యగ్జంతుసంతాన ప
క్షి నిశాటాటవికాఘ జీవనివహస్త్రీ శూద్ర హూణాదులై
నను నారాయణభక్తి యోగమహితానందాత్ములై రేని వా
రనయంబుం దరియింతు రవ్విభుని మాయావైభవాంభోనిధిన్.

2-206-వచనము

కావున.

2-207-కంద పద్యము

శశ్వత్ప్రశాంతు నభయుని
విశ్వాత్ముఁ బ్రబోధమాత్రు విభు సంశుద్ధున్
శాశ్వతు సము సదసత్పరు
నీశ్వరుఁ జిత్తమున నిలుపు మెపుడు మునీంద్రా!

2-208-వచనము

అట్లయిన నప్పుణ్యాత్ముల ననవద్యశీలుర నవిద్య లజ్జావనత వదనయై పొందంజాలక పైముఖ్యంబున దవ్వుదవ్వులం దలంగిపోవు మఱియును.

2-209-చంపకమాల

హారిఁ బరమాత్ము నచ్యుతు ననంతునిఁ జిత్తములం దలంచి సు
స్థిరత విశోక సౌఖ్యములఁ జెందిన ధీనిధు లన్యకృత్యము
ల్మఱచియుఁ జేయనొల్లరు ;తలంచిన నట్టిదయౌ; సురేంద్రుఁడుం
బరువడి నుయ్యి; ద్రవ్వనె పిపాసితుఁడై సలిలాభిలాషితన్?

2-210-ఉత్పలమాల

సర్వఫలప్రదాతయును, సర్వశరణ్యుఁడు, సర్వశక్తుఁడున్,
సర్వజగత్ప్రసిద్ధుఁడును, సర్వగతుం డగు చక్రపాణి యీ
సర్వశరీరులున్ విగమసంగతిఁ జెంది విశీర్యమాణులై
పర్వినచో నభంబుగతి బ్రహ్మము దాఁ జెడకుండు నెప్పుడున్.

2-211-ఉత్పలమాల

కారణకార్యహేతు వగు కంజదళాక్షునికంటె నన్యు లె
వ్వారును లేరు; తండ్రి! భగవంతు ననంతుని విశ్వభావనో
దారుని సద్గుణావళు లుదాత్తమతిం గొనియాడకుండినం
జేరవు చిత్తముల్ ప్రకృతిఁ జెందని నిర్గుణమైన బ్రహ్మమున్.

2-212-మత్తేభ విక్రీడితము

నిగమార్థప్రతిపాదకప్రకటమై; నిర్వాణ సంధాయిగా
భగవంతుండు రచింప భాగవతకల్పక్ష్మాజమై శాస్త్ర రా
జి గరిష్ఠంబగు నీ పురాణ కథ సంక్షేపంబునం జెప్పితిన్;
జగతిన్ నీవు రచింపు దాని నతివిస్తారంబుగాఁ బుత్రకా!

2-213-చంపకమాల

పురుషభవంబునొందుట యపూర్వము జన్మము లందు; నందు భూ
సుర కుల మందుఁ బుట్టు టతిచోద్యము; నిట్లగుటన్ మనుష్యుల

స్థిర మగు కార్య దుర్దశలచేత నశింపక విష్ణు సేవనా
పరతఁ దనర్చి నిత్యమగు భవ్యపథంబును బొందు టొప్పదే?

2-214-మత్తేభ విక్రీడితము

ఉపవాసవ్రత శౌచ శీల మఖ సంధ్యోపాస నాగ్నిక్రియా
జప దానాధ్యయ నాది కర్మముల మోక్షప్రాప్తిసేకూర; ద
చ్చపుభక్తిన్ హరిఁ బుండరీకనయనున్ సర్వాతిశాయిన్ రమా
ధిపుఁ బాపఘ్నుఁ బరేశు నచ్యుతుని నర్థిం గొల్వలేకుండినన్.

2-215-కంద పద్యము

వనజాక్షు మహిమ నిత్యము
వినుతించుచు; నొరులు వొగడ వినుచున్; మదిలో
ననుమోదించుచు నుండెడు
జనములు దన్మోహవశతఁ జనరు మునీంద్రా!

2-216-కంద పద్యము

అని వాణీశుఁడు నారద
మునివరునకుఁ జెప్పినట్టి ముఖ్యకథా సూ
చన మతిభక్తిఁ బరీక్షి
జ్జనపాలునితోడ యోగిచంద్రుఁడు నుడివెన్.

2-27-ప్రపంచాది ప్రశ్నంబు

2-217-సీస పద్యము

విను శుకయోగికి మనుజేశుఁ డిట్లను;
మునినాథ! దేవదర్శనము గలుగ

నారదమునికిఁ బంకేరుహభవుఁ డెఱిం;
 గించిన తెఱఁగు సత్కృప దలిర్ప
గణుతింప సత్త్వాదిగుణశూన్యుఁ డగు హరి;
 కమలాక్షు లోకమంగళము లైన
కథలు నా కెఱిఁగింపు; కైకొని నిస్సంగ;
 మైన నా హృదయాబ్జ మందుఁ గృష్ణు

2-217.1-తేటగీతి

భవ్యచరితుని నాద్యంతభావశూన్యుఁ
జిన్మయాకారు ననఘు లక్ష్మీసమేతు
నిలిపి, యస్థిరవిభవంబు నిఖిల హేయ
భాజనంబైన యీ కళేబరము విడుతు.

2-218-వచనము

అదియునుంగాక, యెవ్వండేని శ్రద్ధాభక్తియుక్తుండై కృష్ణగుణకీర్తనంబులు వినుచుం బలుకుచు నుండు నట్టివాని హృదయపద్మంబు నందుఁ గర్ణరంధ్ర మార్గంబులం బ్రవేశించి కృష్ణుండు విశ్రమించి సలిలగతంబైన కలుషంబును శరత్కాలంబు నివారించు చందంబున నాత్మగతంబైన మాలిన్యంబు నపకర్షించుఁ గావున.

2-219-మత్తేభ విక్రీడితము

భరితోదగ్రనిదాఘతప్తు డగు నప్పాంథుం డరణ్యాది సం
చరణక్లేశసముద్భవం బగు పిపాసం జెంది యాత్మీయ మం
దిరముం జేరి గతశ్రముం డగుచు నెందేనిం జనంబోని భం
గి రమాధీశుపదారవిందయుగ సంగీభూతుఁడై మానునే?

2-220-వచనము

అదియునుంగాక సకలభూతసంసర్గశూన్యంబైన యాత్మకు భూతసంసర్గం బే ప్రకారంబునం గలిగె; నది నిర్నిమిత్తత్వంబునం జేసియో కర్మంబునం జేసియో యాక్రమంబు నా కెఱింగింపుము.

2-221-సీస పద్యము

ఎవ్వని నాభియం దెల్ల లోకాంగ సం;
 స్థానకారణపంకజంబు వొడమె
నం దుదయించి సర్వావయవస్ఫూర్తిఁ;
 దనరారునట్టి పితామహుండు
గడఁగి యెవ్వని యనుగ్రహమున నిఖిల భూ;
 తముల సృజించె నుత్కంఠతోడ
నట్టి విధాత యే యనువున సర్వేశు;
 రూపంబు గనుఁగొనె రుచిర భంగి

2-221.1-తేటగీతి

నా పరంజ్యోతి యైన పద్మాక్షునకును
నలినజునకు బ్రతీకవిన్యాసభావ
గతులవలనను భేదంబు గలదె? చెప్పుమ;
యతిదయాసాంద్ర! యోగికులాబ్ధిచంద్ర!

2-222-వచనము

మఱియును భూతేశ్వరుం డయిన సర్వేశ్వరుం డుత్పత్తిస్థితి లయకారణంబైన తనమాయను విడిచి మాయానియామకుండై యేయే ప్రదేశంబుల శయనంబు సేసె; నదియునుంగాక పురుషావయవంబులచేఁ బూర్వకాలంబున

లోకపాలసమేతంబులైన లోకంబు లెత్తఱంగునం గల్పితంబులయ్యె; నదియునుంగాక మహా కల్పంబులును, నవాంతర కల్పంబులును, భూతభవిష్యద్వర్తమాన కాలంబులును, దేహాభిమానులై జనియించిన దేవ పితృ మనుష్యాదులకుం గలుగు నాయుః ప్రమాణంబులును, బృహత్సూక్ష్మ కాలానువర్తనంబులును, యే యే కర్మంబులంజేసి జీవు లేయే లోకంబుల నొందుదురు? మఱియు నేయే కర్మంబులం జేసి దేవాది శరీరంబులం బ్రాపింతు రట్టి కర్మమార్గ ప్రకారంబును సత్త్వాది గుణంబుల పరిణామంబులగు దేవాది రూపంబులం గోరు జీవులకు నేయే కర్మసముదాయం బెట్టు సేయందగు నెవ్వనికి నర్పింపం దగు? నవి యెవ్వనిచేత గ్రహింపంబడు? భూ పాతాళ కకుబ్వ్యోమ గ్రహ నక్షత్ర పర్వతంబులును సరిత్సముద్రంబులును ద్వీపంబులును నే ప్రకారంబున సంభవించె? నా యా స్థానంబులగల వారి సంభవంబు లేలాటివి వియత్బాహ్యాభ్యంతరంబులం గలుగు బ్రహ్మాండప్రమాణం బెంత? మహాత్ముల చరిత్రంబు లెట్టివి వర్ణాశ్రమ వినిశ్చయంబులును, ననుగతంబులై యాశ్చర్యావహంబు లగు హరియవతార చరిత్రంబులును, యుగంబులును, యుగ ప్రమాణంబులును, యుగ ధర్మంబులును, బ్రతియుగంబునందును మనుష్యుల కేయే ధర్మంబు లాచరణీయంబు లట్టి సాధారణధర్మంబులును, విశేషధర్మంబులును, జాతివిశేషధర్మంబులును రాజర్షిధర్మంబులును, నాపత్కాల జీవన సాధన భూతంబు లగు ధర్మంబులును, మహదాది తత్త్వంబుల సంఖ్యయును, సంఖ్యాలక్షణంబును, నా తత్త్వంబులకు హేతుభూతలక్షణంబులును, భగవత్సమారాధన విధంబును, అష్టాంగయోగ క్రమంబును, యోగీశ్వరుల యణిమాద్యైశ్వర్య ప్రకారంబును, వారల యర్చిరాదిగతులును, లింగశరీరభంగంబులును, ఋగ్యజుస్సామాథర్వ వేదంబులును, నుపవేదంబులైన యాయుర్వేదాదులును, ధర్మశాస్త్రంబులును, నితిహాస పురాణంబుల సంభవంబును, సర్వ భూతంబుల

యవాంతరప్రళయంబును, మహాప్రళయంబును, నిష్టాపూర్తంబులును, యాగాది వైదిక కర్మ జాలంబును, వాపీకూప తటాక దేవాలయాది నిర్మాణంబులును, నన్నదానం బారామ ప్రతిష్ట మొదలగు స్మార్తకర్మంబులును, కామ్యంబులైన యగ్ని హోత్రంబుల యనుష్టాన ప్రకారంబును, జీవసృష్టియు, ధర్మార్థ కామంబు లనియెడు త్రివర్గంబుల యాచరణ ప్రకారంబును, మలినోపాధిక పాషండ సంభవంబును, జీవాత్మ బంధమోక్ష ప్రకారంబును, స్వరూపావస్థాన విధంబును, సర్వస్వతంత్రుండైన యీశ్వరుం డాత్మమాయం జేసి సర్వకర్మసాక్షి యయ్యు, నమ్మాయ నెడఁ బాసి యుదాసీనగతిని విభుండై క్రీడించు తెఱంగును, గ్రమంబునఁ బ్రపన్నుండ నైన నాకు నెఱింగింపుము; బ్రాహ్మణశాపంబునం జేసి శోకవ్యాకుల చిత్తుండనై యనశన వ్రతుండనైన నీవు వినుట యెట్లని సందేహింప వలదు; త్వదీయ ముఖారవింద వినిస్సృత నారాయణ కథామృత పాన కుతూహలి నైన నాకు నింద్రియంబులు వశంబులై యుండు; నదిగావున నే నడిగిన ప్రశ్నంబులకు నుత్తరంబులు సవిస్తరంబులుగా నానతిచ్చి కృతార్థునిం జేయఁ బరమేష్ఠితుల్యుండవగు నీవ పూర్వసంప్రదాయానురోధంబున నర్హుండ వగుదు వని విష్ణురాతుండయిన పరీక్షిన్నరేంద్రుండు బ్రహ్మరాతుండైన శుకయోగి నడిగిన నతండు బ్రహ్మనారద సంవాదంబును నేక సంప్రదాయానుగతంబును గతానుగతిక ప్రకారంబునునై తొల్లి సర్వేశ్వరుండు బ్రహ్మకల్పంబున బ్రహ్మ కుపదేశించిన భాగవతపురాణంబు వేదతుల్యంబు నీ కెఱింగింతు విను" మని చెప్పె నని సూతుండు శౌనకాది మహామునులకుం జెప్పినట్లు శుకయోగీంద్రుండు పరీక్షిన్నరేంద్రున కిట్లనియె.

2-28-శ్రీహరి ప్రధానకర్త

2-223-సీస పద్యము

భూపాలకోత్తమ భూతహితుండు సు;
 జ్ఞానస్వరూపకుఁ డైనయట్టి
ప్రాణికి దేహసంబంధ మెట్లగు నన్న;
 మహి నొప్పు నీశ్వరమాయ లేక
కలుగదు; నిద్రలోఁ గలలోనఁ దోఁచిన;
 దేహబంధంబుల తెఱఁగువలెను
హరియోగ మాయా మహత్త్వంబునం బాంచ;
 భౌతిక దేహసంబంధుఁ డగుచు

2-223.1-తేటగీతి

నట్టి మాయాగుణంబుల నాత్మ యొలి
బాల్య కౌమార యౌవన భావములను
నర సుపర్వాది మూర్తులఁ బొరసి యేను
నాయదిది యను సంసారమాయఁ దగిలి.

2-224-వచనము

వర్తించుచు నిట్లున్న జీవునికి భగవద్భక్తియోగంబున ముక్తి సంభవించుట యెట్లన్న నెప్పుడేని జీవుండు ప్రకృతి పురుషాతీతం బయిన బ్రహ్మస్వరూపంబు నందు మహితధ్యాన నిష్ఠుండగు నప్పుడు విగతమోహుండై యహంకార మమకారాత్మకంబయిన సంసరణంబు దొఱంగి ముక్తుండయి యుండు; మఱియు జీవేశ్వరులకు దేహసంబంధంబులు గానంబడుచుండు; నట్టి దేహధారి యైన భగవంతు నందలి భక్తిం జేసి జీవునకు ముక్తి యెత్తెఱంగునం గలుగు నని యడిగితివి; జీవుం డవిద్యా మహిమం జేసి కర్మానుగతం బయిన మిథ్యారూపదేహ సంబంధుండు; భగవంతుండు నిజ యోగ మాయా మహిమంబునంజేసి స్వేచ్ఛాపరికల్పిత చిద్ఘన లీలావిగ్రహుండు; కావున

భగవంతుండైన యీశ్వరుండు స్వభజనంబు ముక్తిసాధన జ్ఞానార్థంబు కల్పితం" బని చతుర్ముఖునకు దదీయ నిష్కపట తపశ్చర్యాది సేవితుండయి నిజజ్ఞానానందఘనం బయిన స్వరూపంబు సూపుచు నానతిచ్చె; నదిగావున జీవునికి భగవద్భక్తి మోక్షప్రదాయకంబగు; నిందులకు నొక్క యితిహాసంబు గల దెఱింగింతు నాకర్ణింపుము; దాన భవదీయ సంశయనివృత్తి యయ్యెడు" నని శుకయోగీంద్రుండు రాజేంద్రున కిట్లనియె.

2-225-సీస పద్యము

హరిపాదభక్తి రహస్యోపదేష్టయు;
 నఖిల దేవతలకు నధివిభుండు
నైన విధాత గల్పాదియందును నిజా;
 శ్రయ పద్మమున కధిష్ఠాన మరయ
నర్థించి జలముల నన్వేషణము సేసి;
 నలినంబు మొదలు గానంగలేక
విసివి క్రమ్మఱను దద్బిసరుహాసీనుఁడై;
 సృష్టినిర్మాణేచ్ఛఁ జిత్తమందుఁ

2-225.1-తేటగీతి

జాల నూహించి తత్పరిజ్ఞానమహిమ
సరణి మనమునఁ దోఁపక జడనుపడుచు
లోకజాలంబుఁ బుట్టింపలేక మోహి
తాత్ముఁడై చింత నొందు నయ్యవసరమున.

2-226-వచనము

జలమధ్యంబుననుండి యక్షర సమామ్నాయంబున స్పర్శంబు లందు షోడశాక్షరంబును మఱియు నేకవింశాక్షరంబును నైన యియ్యక్షర ద్వయంబు వలన నగుచు మహామునిజనధనం బయిన "తప" యను శబ్దం బినుమాఱుచ్చరింపంబడి వినంబడిన నట్టి శబ్దంబు పలికిన యప్పురుషుని వీక్షింప గోరి నలుదిక్కులకుం జని వెదకి యెందునుం గానక మరలివచ్చి నిజస్థానంబైన పద్మంబునం దాసీనుండై యొక్కింత చింతించి; యట్టి శబ్దంబు దన్నుఁ దపంబు సేయుమని నియమించుటగాఁ దలంచి ప్రాణాయామ పరాయణుండై జ్ఞానేంద్రియ కర్మేంద్రియంబుల జయించి యేకాగ్రచిత్తుండై, సకలలోక సంతాపహేతువగు తపంబు వేయి దివ్యవత్సరంబులు గావింప, నీశ్వరుండు ప్రసన్నుండై చూపిన నక్కమలసంభవుండు తత్క్షణంబ రాజసతామసమిశ్రసత్త్వ గుణాతీతంబును, శుద్ధ సత్త్వగుణావాసంబును, నకాలవిక్రమంబును, సర్వలోకోన్నతంబును, సకల సురగణ స్తుత్యంబును, లోభ మోహభయ విరహితంబును, నపునరావృత్తి మార్గంబును, ననంత తేజోవిరాజితంబు నైన వైకుంఠపురంబుం బొడగని; యందు.

2-29-వైకుంఠపుర వర్ణనంబు

2-227-సీస పద్యము

సూర్యచంద్రానలస్ఫురణలఁ జొరనీక;
 నిజదీధితిస్ఫూర్తి నివ్వటిల్ల
దివ్యమణిప్రభా దీపిత సౌధ వి;
 మాన గోపుర హర్మ్య మండపములుఁ
బ్రసవ గుచ్ఛస్వచ్ఛభరిత కామిత ఫల;
 సంతాన పాదప సముదయములుఁ

గాంచన దండ సంగత మారుతోద్ధూత;
 తరళ విచిత్ర కేతనచయములు

2-227.1-తేటగీతి

వికచకైరవ దళదరవింద గత మ
రందరసపాన మోదితేందిందిరప్ర
భూత మంజుల నినదప్రబుద్ధ రాజ
హంసశోభిత వరకమలాకరములు.

2-228-సీస పద్యము

వల నొప్పగా న దైవం కేశవాత్పర;
 మ్మని పల్కు రాజకీరావళియును
మహిమ జగద్విష్ణుమయ మఖిలమ్మని;
 చదివెడు శారికాసముదయంబు
నేపారఁగా జితం తే పుండరీకాక్ష;
 యని లీలఁబాడు పికావళియును
లలిమీఱఁగా మంగళం మధుసూదన;
 యనుచుఁ బల్కెడు మయూరావళియును

2-228.1-తేటగీతి

దవిలి శ్రౌషడ్వషట్స్వధే త్యాది శబ్ద
కలితముగ మ్రోయు మధుప నికాయములును
గలిగి యఖిలైక దివ్య మంగళ విలాస
మహిమఁ జెన్నొందు వైకుంఠమందిరంబు.

2-229-వచనము

మఱియుం బయోధరావళీ విభాసితనభంబునుం బోలె వెలుంగుచున్న యద్దివ్యధామంబు నందు.

2-230-సీస పద్యము

సలలితేందీవరశ్యామాయమానోజ్జ్వ;
లాంగులు నవ్యపీతాంబరులును
ధవళారవిందసుందరపత్రనేత్రులు;
సుకుమారతనులు భాసుర వినూత్న
రత్న విభూషణ గ్రైవేయ కంకణ;
హార కేయూర మంజీర ధరులు
నిత్యయౌవనులు వినిర్మలచరితులు;
రోచిష్ణులును హరిరూపధరులు

2-230.1-తేటగీతి

నగు సునందుండు నందుండు నర్హణుండుఁ
బ్రబలుఁడును నాది యగు నిజపార్శ్వచరులు
మఱియు వైడూర్య విద్రుమామల మృణాళ
తుల్యగాత్రులు దను భక్తితో భజింప.

2-231-సీస పద్యము

క్షాళితాఖిలకల్మషవ్రజామరనదీ; జనక కోమల పదాబ్జముల వాని,
నఖిల సంపత్కారణాపాంగ లక్ష్మీ వి; లాసిత వక్షఃస్థలంబువానిఁ,
బద్మమిత్రామిత్ర భాసిత కరుణాత; రంగిత చారునేత్రములవాని,
భువననిర్మాణ నైపుణ భవ్య నిజ జన్మ; కారణ నాభిపంకజము వాని,

2-231.1-తేటగీతి

నహి హితాహిత శయన వాహముల వాని,
సేవి తామర తాపస శ్రేణివాని,
నఖిలలోకంబులకు గురుఁడైనవాని
గాంచె; బరమేష్ఠి గన్నుల కఱవు దీఱ.

2-232-కంద పద్యము

కమనీయ రూపరేఖా
రమణీయతఁ జాల నొప్పు రమణీమణి య
క్కమలాలయ దన మృదు కర
కమలంబుల విభుని పాదకమలము లొత్తెన్.

2-233-వచనము

వెండియు.

2-234-శార్దూల విక్రీడితము

శ్రీకాంతాతిలకంబు రత్నరుచిరాజిప్రేంఖితస్వర్ణడో
లాకేళిన్ విలసిల్లి తత్కచభరాలంకార స్రగ్గంధలో
భాకీర్ణప్రచరన్మధువ్రత మనోజ్ఞాలోలనాదంబు ల
స్తోకానుస్వర లీల నొప్పఁగ నిజేశున్ వేడ్కతోఁ బాడఁగన్.

2-235-వచనము

అట్టి నిత్యవిభూతి యందు.

2-236-మత్తేభ విక్రీడితము

సతతజ్ఞానరమా యశో బల మహైశ్వర్యాది యుక్తున్ జగ
త్పతి యజ్ఞేశు ననంతు నచ్యుతు దళత్పంకేరుహాక్షున్ శ్రియః

పతి నాద్యంతవికారదూరుఁ గరుణాపాథోనిధిన్ సాత్వతాం
పతి వర్థిష్ణు సహిష్ణు విష్ణు గుణవిభ్రాజిష్ణు రోచిష్ణునిన్.

2-237-మత్తేభ విక్రీడితము

దరహాసామృత పూరితాస్యు నిజభక్తత్రాణ పారాయణు
న్నరుణాంభోరుహపత్ర లోచనునిఁ బీతావాసుఁ ద్రైలోక్యసుం
దరు మంజీర కిరీట కుండల ముఖోద్యద్భూషు యోగీశ్వరే
శ్వరు లక్ష్మీయుతవక్షుఁ జిన్మయు దయాసాంద్రుం జతుర్బాహునిన్.

2-238-వచనము

మఱియు ననర్ఘ రత్నమయ సింహాసనాసీనుండును సునంద నంద కుముదాది సేవితుండును బ్రకృతి పురుష మహదహంకారంబులను చతుశ్శక్తులును గర్మేంద్రియ జ్ఞానేంద్రియ మనో మహాభూతంబులను షోడశశక్తులును బంచతన్మాత్రంబులునుం బరివేష్టింపఁ గోట్యర్క ప్రభావిభాసితుండును, స్వేతరాలభ్య స్వాభావిక సమస్తైశ్వర్యాతిశయుండును నై స్వస్వరూపంబునం గ్రీడించు సర్వేశ్వరుండైన పరమపురుషుం బురుషోత్తముం బుండరీకాక్షు నారాయణుం జూచి సాంద్రానందకందళిత హృదయారవిందుండును, రోమాంచకంచుకిత శరీరుండును, ఆనందబాష్పధారాసిక్త కపోలుండును నగుచు.

2-239-కంద పద్యము

వర పరమహంస గమ్య
స్ఫురణం దనరారు పరమపురుషుని పదపం
కరుహములకు నజుఁడు చతు
శ్శిరములు సోఁకంగ నతులు సేసిన హరియున్.

2-30-బ్రహ్మకు ప్రసన్నుడగుట

2-240-చంపకమాల

ప్రియుఁడగు బొడ్డుఁదమ్మి తొలిబిడ్డఁడు వేలుపుఁబెద్ద భూతసం
చయములఁజేయుకర్త నిజశాసనపాత్రుఁడు ధాత మ్రొక్కినన్
దయ దళుకొత్తఁ బల్కెఁ బ్రమదస్మితచారుముఖారవిందుఁడై
నయమునఁ బాణిపంకజమునన్ హరి యాతనిదేహమంటుచున్.

2-241-ఆటవెలది

కపట మునులకెంత కాలమునకు నైన
సంతసింప నేను జలజగర్భ!
చిరతపస్సమాధిఁ జెంది విసర్గేచ్ఛ
మెలఁగు నిన్నుఁ బరిణమింతుఁ గాని.

2-242-తేటగీతి

భద్రమగుఁగాక! నీకు నో! పద్మగర్భ!
వరము నిపు డిత్తు నెఱిఁగింపు వాంఛితంబు;
దేవదేవుఁడ నగు నస్మదీయ పాద
దర్శనం బవధి విపత్తిదశల కనఘ!

2-243-చంపకమాల

సరసిజగర్భ! నీ యెడఁ బ్రసన్నత నొంది మదీయలోక మే
నిరవుగఁ జూపుటెల్లను నహేతుక భూరి దయా కటాక్ష వి
స్ఫురణన కాని, నీ దగు తపోవిభవంబునఁ గాదు; నీ తప
శ్చరణము నాదు వాక్యముల సంగతిఁ గాదె సరోజసంభవా!

2-244-కంద పద్యము

తప మనఁగ మత్స్వరూపము
తపమను తరువునకు ఫలవితానము నే నా
తపముననే జననస్థి
త్యుపసంహరణము లొనర్చుచుండుదుఁ దనయా!

2-245-కంద పద్యము

కావున మద్భక్తికిఁ దప
మేవిధమున మూలధనము నిది నీ మది రా
జీవభవ! యెఱిఁగి తప మిటు
గావించుట విగతమోహకర్ముఁడ వింకన్.

2-246-కంద పద్యము

అని యానతిచ్చి కమలజ!
యెనయఁగ భవదీయమానసేప్సిత మేమై
నను నిత్తు; వేఁడు మనినను
వనరుహసంభవుఁడు వికచవదనుం డగుచున్.

2-247-చంపకమాల

హరివచనంబు లాత్మకుఁ బ్రియం బొనరింపఁ బయోజగర్భుఁ డో!
పరమపదేశ! యోగిజనభావన! యీ నిఖిలోర్వి యందు నీ
యరయని యట్టి యర్థ మొకఁడైనను గల్గునె? యైన నా మదిన్
బెరసిన కోర్కి దేవ! వినిపింతు దయామతిఁ జిత్తగింపవే.

2-248-వచనము

దేవా! సర్వభూతాంతర్యామివై భగవంతుండవైన నీకు నమస్కరించి మదీయవాంఛితంబు విన్నవించెద నవధరింపు; మవ్యక్తరూపంబులై వెలుంగు భవదీయ స్థూలసూక్ష్మ రూపంబులును నానా శక్త్యుపబృంహితంబులైన బ్రహ్మాది రూపంబులును నీ యంత నీవే ధరించి జగదుత్పత్తిస్థితిలయంబులం దంతుకీటకంబునుం బోలెఁ గావించుచు నమోఘ సంకల్పుండవై లీలావిభూతిం గ్రీడించు మహిమంబు దెలియునట్టి పరిజ్ఞానంబుఁ గృప సేయుము; భవదీయశాసనంబున జగన్నిర్మాణంబు గావించు నపుడు బ్రహ్మాభిమానంబునం జేసి యవశ్యంబును మహదహంకారంబులు నామదిం బొడముం గావునఁ దత్పరిహారార్థంబు వేడెద; నన్నుం గరుణార్ద్రదృష్టి విలోకించి దయసేయు; మని విన్నవించిన నాలించి పుండరీకాక్షుం డతని కిట్లనియె.

2-249-కంద పద్యము

వారిజభవ శాస్త్రార్థ వి
చారజ్ఞానమును భక్తి సమధికసాక్షా
త్కారములను నీ మూఁడు ను
దారత నీ మనమునందు ధరియింపనగున్.

2-250-సీస పద్యము

పరికింప మత్స్వరూపస్వభావములును;
 మహిమావతార కర్మములుఁ దెలియఁ
తత్త్వవిజ్ఞానంబు దలకొని మత్ప్రసా;
 దమునఁ గల్గెడి నీకుఁ గమలగర్భ!
సృష్టిపూర్వమునఁ జర్చింప నే నొకరుండఁ;
 గలిగి యుండుదు వీతకర్మి నగుచు

సమధిక స్థూల సూక్ష్మస్వరూపములుఁ ద;
త్కారణ ప్రకృతియుఁ దగ మదంశ

2-250.1-ఆటవెలది

మందు లీనమైన నద్వితీయుండనై
యుండు నాకు నన్య మొకటి లేదు
సృష్టికాలమందు సృజ్యమానం బగు
జగము మత్స్వరూప మగును వత్స!

2-251-కంద పద్యము

అరయఁగఁ గల్పప్రళయాం
తరమున నాద్యంత విరహితక్రియతోడం
బరిపూర్ణ నిత్య మహిమం
బరమాత్ముఁడనై సరోజభవ యే నుందున్.

2-31-మాయా ప్రకారంబు

2-252-వచనము

అదియునుంగాక నీవు నన్నడిగిన యీజగన్నిర్మాణ మాయా ప్రకారం బెఱింగింతు; లేని యర్థంబు శుక్తిరజతభ్రాంతియుంబోలె నేమిటి మహిమం దోఁచి క్రమ్మఱఁ దోఁపకమాను నదియె మదీయ మాయావిశేషం బని యెఱుంగు; మదియునుంగాక లేని యర్థంబు దృశ్యమానం బగుటకును, గల యర్థంబు దర్శనగోచరంబు గాకుండుటకును, ద్విచంద్రాదికంబును దమఃప్రభాసంబును దృష్టాంతంబులుగాఁ దెలియు మే ప్రకారంబున మహాభూతంబులు భౌతికంబు లయిన ఘటపటాదులందుఁ బ్రవేశించి యుండు నా ప్రకారంబున నేను నీ భూతభౌతికంబులయిన సర్వకార్యంబు లందు సత్యాత్త్వాది రూపంబులం

బ్రవేశించి యుండు; భౌతికంబులు భూతంబు లందుం గారణావస్థం బొందు చందంబున భూత భౌతికంబులు గారణావస్థం బొంది నా యందు నభివ్యక్తంబులై యుండవు; సర్వదేశంబుల యందును, సర్వకాలంబుల యందును నేది బోధితంబై యుండు నట్టిదియ పరబ్రహ్మస్వరూపంబు; తత్త్వంబెఱుంగ నిచ్ఛించిన మిము బోఁటి వారలకు నీ చెప్పిన మదీయతత్త్వాత్మకంబైన యర్థంబ యర్థం బని యెఱుంగుదురు; ఈ యర్థం బుత్కృష్టం బయినయది యేకాగ్రచిత్తుండవై, యాకర్ణించి భవదీయచిత్తంబున ధరియించిన నీకు సర్గాది కర్మంబు లందు మోహంబు సెందకుండెడి; నని భగవంతుండయిన పరమేశ్వరుండు చతుర్ముఖున కానతిచ్చి నిజలోకంబుతో నంతర్ధానంబు నొందె;" నని చెప్పి శుకుండు వెండియు నిట్లనియె.

2-253-సీస పద్యము

అవనీశ! బ్రహ్మ యిట్లంతర్హితుండైనఁ;
 బుండరీకాక్షుని బుద్ధినిలిపి
యానందమునఁ బొంది యంజలి గావించి;
 తత్పరిగ్రహమునఁ దనదు బుద్ధిఁ
గైకొని పూర్వప్రకారంబునను సమ;
 స్తప్రపంచంబును దగ సృజించి
మఱియొక నాఁడు ధర్మప్రవర్తకుఁ డౌచు;
 నఖిల ప్రజాపతియైన కమల

2-253.1-తేటగీతి

గర్భుఁ డాత్మహితార్థమై కాక సకల
భువనహితబుద్ధి నున్నత స్ఫురణ మెఱసి

మానితంబైన యమ నియమములు రెంటి
నాచరించెను సమ్మోదితాత్ముఁ డగుచు.

2-254-వచనము

అయ్యవసరంబున.

2-255-కంద పద్యము

ఆ నలినాసన నందను
లైన సనందాది మునుల కగ్రేసరుఁడున్
మానుగఁ బ్రియతముఁడును నగు
నా నారదుఁ డేగుదెంచె నబ్జజు కడకున్.

2-256-కంద పద్యము

చనుదెంచి తండ్రికిం బ్రియ
మొనరఁగ శుశ్రూషణంబు లొనరిచి యతఁడుం
దన దెసఁ బ్రసన్నుఁ డగుటయుఁ
గని భగవన్మాయ దెలియఁగా నుత్సుకుఁడై.

2-32-భాగవత దశలక్షణంబులు

2-257-సీస పద్యము

అవనీశ! నీవు న న్నడిగిన పగిది నా;
 తఁడుఁ దండ్రి నడుగఁ బితామహుండు
భగవంతుఁ డాశ్రితపారిజాతము హరి;
 గృపతోడఁ దన కెఱిఁగించి నట్టి
లోకమంగళ చతుశ్శ్లోక రూపంబును;

దశలక్షణంబుల దనరు భాగ
వతము నారదున కున్నతిఁ జెప్పె; నాతఁడు;
చారు సరస్వతీ తీరమునను

2-257.1-తేటగీతి

హరిపదధ్యాన పారీణుఁ డాత్మవేది
ప్రకటతేజస్వి యగు బాదరాయణునకుఁ
గోరి యెఱిఁగించె; నమ్మహాదారుఁ డెలమి
నాకు నెఱిఁగించె; నెఱిగింతు నీకు నేను.

2-258-వచనము

అదియునుంగాక యిపుడు విరాట్పురుషునివలన నీ జగంబు లే వడువునఁ బొడమె నను నవి మొదలయిన ప్రశ్నంబులు గొన్ని నన్నడిగితివి ఏను నన్నిటికి నుత్తరం బగునట్లుగా నిమ్మహాభాగవతం బుపన్యసించెద నాకర్ణింపుము; అమ్మహాపురాణంబు చతుశ్శ్లోక రూపంబును దశలక్షణంబునునై సంకుచిత మార్గంబుననొప్పు; నందు దశలక్షణంబు లెవ్వి యనిన "సర్గంబును, విసర్గంబును, స్థానంబును, బోషణంబును, నూతులును, మన్వంతరంబులును, నీశానుచరితంబులును, నిరోధంబును, ముక్తియు, నాశ్రయంబును, ననం బది తెఱంగు లయ్యె; దశమాశ్రయ విశుద్ధ్యర్థంబు తక్కిన తొమ్మిది లక్షణంబులుఁ జెప్పంబడె నవి యెట్టి వనిన.

2-259-తేటగీతి

మహదహంకార పంచ తన్మాత్ర గగన
పవన శిఖి తోయ భూ భూతపంచ కేంద్రి

యుప్రపంచంబు భగవంతునందు నగుట
సర్గ మందురు దీనిని జనవరేణ్య!

2-260-కంద పద్యము

సరసిజగర్భుండు విరా
ట్పురుషునివలనన్ జనించి, భూరితర చరా
చర భూత సృష్టిఁ జేయుట
వరువడిని విసర్గ మండ్రు భరతకులేశా!

2-261-కంద పద్యము

లోకద్రోహినరేంద్రా
నీకముఁ బరిమార్చి జగము నెఱి నిల్పిన యా
వైకుంఠనాథు విజయం
బాకల్పస్థాన మయ్యె నవనీనాథా!

2-262-కంద పద్యము

హరి సర్వేశుఁ డనంతుఁడు
నిరుపమ శుభమూర్తి సేయు నిజభక్త జనో
ద్ధరణము పోషణ మవనీ
వర! యూతు లనంగఁ గర్మవాసన లరయన్.

2-263-తేటగీతి

జలజనాభ దయాకటాక్షప్రసాద
లబ్ధి నఖిలైక లోకపాలక విభూతి
మహిమఁ బొందిన వారి ధర్మములు విస్త
రమునఁ బలుకుట మన్వంతరములు భూప!

2-264-కంద పద్యము

వనజోదరునవతార క
థనముఁ దదీయానువర్తితతి చారిత్రం
బును విస్తరించి పలుకం
జను నవి యీశానుకథలు సౌజన్యనిధీ!

2-265-సీస పద్యము

వసుమతీనాథ! సర్వస్వామి యైన గో;
విందుండు చిదచిదానందమూర్తి
సలలిత స్వోపాధి శక్తిసమేతుఁడై;
తనరారు నాత్మీయ ధామమందు
ఫణిరాజ మృదుల తల్పంబుపై సుఖలీల;
యోగనిద్రారతి నున్నవేళ
నఖిల జీవులు నిజవ్యాపారశూన్యులై;
యున్నత తేజంబు లురలుకొనఁగ

2-265.1-తేటగీతి

జరుగు నయ్యవస్థావిశేషంబు లెల్ల
విదితమగునట్లు వలుకుట యది నిరోధ
మన నిది యవాంతరప్రళయం బనంగఁ
బరఁగు నిఁక ముక్తి గతి విను పార్థివేంద్ర!

2-266-సీస పద్యము

జీవుండు భగవత్కృపావశంబునఁ జేసి;
దేహధర్మంబులై ధృతి నసేక

జన్మానుచరితదృశ్యము లైన యజ్జరా;
 మరణంబు లాత్మధర్మంబు లయిన
ఘన పుణ్య పాప నికాయ నిర్మోచన ;
 స్థితి నొప్పి పూర్వసంచితము లైన
యుపహత పాప్మవత్త్వాదృష్ట తద్గుణ;
 వంతుఁడై తగ భగవచ్ఛరీర

2-266.1-తేటగీతి

భూతుఁడై పారతంత్ర్యాత్మ బుద్ధి నొప్పి
దివ్య మాల్యానులేపన భవ్య గంధ
కలిత మంగళ దివ్య విగ్రహ విశిష్టుఁ
డగుచు హరిరూప మొందుటే యనఘ! ముక్తి

2-33-నారాయణ వైభవంబు

2-267-వచనము

మఱియు నుత్పత్తిస్థితిలయంబు లెం దగుచుఁ బ్రకాశింపఁబడు నది "యాశ్రయం" బనంబడు; నదియ పరమాత్మ; బ్రహ్మశబ్దవాచ్యంబు నదియ; ప్రత్యక్షానుభవంబున విదితంబుసేయుకొఱకు నాత్మ యాధ్యాత్మికాది విభాగంబు సెప్పంబడియె; నది యెట్లనిన నాత్మ యాధ్యాత్మి, కాధిదైవి, కాధిభౌతికంబులం ద్రివిధం బయ్యె; నందు నాధ్యాత్మికంబు చక్షురాది గోళకాంతర్వర్తియై యెఱుంగంబడుఁ; జక్షురాది కరణాభిమానియై ద్రష్టయైన జీవుండె యాధిదైవకుం డనందగుఁ; జక్షురాద్యధిష్ఠానాభిమానదేవతయై సూర్యాది తేజో విగ్రహుండు నగుచు నెవ్వని యందు నీ యుభయ విభాగంబునుం గలుగు నతండె యాధిభౌతికుండును, విరాడ్విగ్రహుండును నగుం; గావున ద్రష్టయు దృక్కును

దృశ్యంబు ననందగు నీ మూటి యందు నొకటి లేకున్న నొకటి గానరా దీ త్రితయంబు నెవ్వండెఱుంగు నతండు సర్వలోకాశ్రయుండై యుండు; నతండె పరమాత్మయును; అమ్మహాత్ముండు లీలార్థంబైన జగత్సర్జనంబు సేయు తలంపున బ్రహ్మాండంబు నిర్భేదించి తనకు సుఖస్థానంబు నపేక్షించి మొదల శుద్ధంబులగు జలంబుల సృజియించె; స్వతః పరిశుద్ధుండు గావున స్వసృష్టంబై యేకార్ణవాకారంబైన జలరాశియందు శయనంబు సేయుటం జేసి "శ్లో| ఆపోనారా ఇతిప్రోక్తా, ఆపోవై నరసూనవః, తా యదస్యాయనం పూర్వం, తేన నారాయణః స్మృతః;" అను ప్రమాణము చొప్పున నారాయణశబ్దవాచ్యుండు గావున నతని ప్రభావంబు వర్ణింప దుర్లభం; బుపాదానభూతం బయిన ద్రవ్యంబును ద్రివిధంబయిన కర్మంబును గళాకాష్ఠాద్యుపాధిభిన్నంబయిన కాలంబును, జ్ఞానాదికంబగు జీవస్వభావంబును భోక్త యగు జీవుండును నెవ్వని యనుగ్రహంబునం జేసి వర్తించుచుండు, నెవ్వని యుపేక్షంజేసి వర్తింపకుండు, నట్టి ప్రభావంబుగల సర్వేశ్వరుండు దా నేకమయ్యు ననేకంబు గాఁదలంచి యోగ తల్పంబునం బ్రబుద్ధుండై యుండు; అటమీఁద స్వసంకల్పంబునం జేసి హిరణ్మయంబైన తన విగ్రహంబు నధిదైవతంబును నధ్యాత్మికంబును నధిభూతంబును నను సంజ్ఞాయుతంబై త్రివిధంబుగా సృజియించె.

2-34-శ్రీహరి నిత్యవిభూతి

2-268-సీస పద్యము

అట్టి విరాడ్విగ్రహాంత రాకాశంబు;
 వలన నోజస్సహోబలము లయ్యెఁ
బ్రాణంబు సూక్ష్మరూపక్రియాశక్తిచే;
 జనియించి ముఖ్యాసు వనఁగ బరఁగె
వెలువడి చను జీవి వెనుకొని ప్రాణముల్;

సనుచుండు నిజనాథు ననుసరించు
భటుల చందంబునఁ బాటిల్లు క్షుత్తును;
భూరి తృష్ణయు మఱి ముఖమువలనఁ

2-268.1-తేటగీతి

దాలు జిహ్వాదికంబు లుద్భవము నొందె
నందు నుదయించె నానావిధైక రసము
లెనయ నవి యెల్ల జిహ్వచే నెఱుఁగఁబడును
మొనసి పలుక నపేక్షించు ముఖమువలన.

2-269-వచనము

మఱియు వాగింద్రియంబు పుట్టె; దానికి దేవత యగ్ని, యారెంటి వలన భాషణంబు వొడమె; నా యగ్నికి మహాజల వ్యాప్తం బగు జగంబున నిరోధంబుగలుగటం జేసి యా జలంబె ప్రతిబంధకం బయ్యె; దోదూయమానంబైన మహావాయువువలన ఘ్రాణంబు పుట్టెం; గావున వాయుదేవతాకంబైన ఘ్రాణేంద్రియంబు గంధగ్రహణ సమర్థం బయ్యె; నిరాలోకం బగు నాత్మ నాత్మయందుఁ జూడం గోరి తేజంబువలన నాదిత్యదేవతాకంబై రూపగ్రాహకంబైన యక్షియుగళంబు పుట్టె; ఋషిగణంబులచేత బోధితుం డగుచు భగవంతుండు దిగ్దేవతాకంబును శబ్దగ్రాహకంబును నైన శ్రోత్రేంద్రియంబు పుట్టించె; సర్జనంబు సేయు పురుషునివలన మృదుత్వ కాఠిన్యంబులును లఘుత్వ గురుత్వంబులును నుష్ణత్వ శీతలత్వంబులునుం జేసెడు త్వగింద్రియాధిష్ఠానం బగు చర్మంబు పుట్టె; దానివలన రోమంబు లుదయించె వానికి మహీరుహంబు లధిదేవత లయ్యె; నందు నధిగత స్పర్శగుణుండును నంతర్బహిః ప్రదేశంబుల నావృతుండును నగు వాయువువలన బలవంతంబులును, నింద్రదేవతాకంబులును, నాదాన సమర్థంబులును, నానా

కర్మకరణదక్షంబులును నగు హస్తంబు లుదయించె; స్వేచ్ఛావిషయగతి సమర్థుండగు నీశ్వరుని వలన విష్ణుదేవతాకంబు లగు పాదంబు లుదయించె; బ్రజానందామృతార్థి యగు భగవంతునివలన ప్రజాపతిదేవతాకంబై, స్త్రీ సంభోగాది కామ్యసుఖంబులు గార్యంబులుగాఁ గల శిశ్నోపస్థంబు లుదయించె మిత్రుం డధిదైవతంబుగాఁ గలిగి భుక్తాన్నాద్యసారాంశ త్యాగోపయోగం బగు పాయు వనెడి గుదం బుద్భవించె; దాని కృత్యం బుభయ మలమోచనంబు; దేహంబుననుండి దేహాంతరంబుఁ జేరంగోరి పూర్వకాయంబు విడుచుటకు సాధనంబగు నాభిద్వారంబు సంభవించె; నట్టి నాభియే ప్రాణాపాన బంధస్థానం బనంబడుఁ; దద్బంధ విశ్లేషంబె మృత్యు వగు; నదియ యూర్ధ్వాధోదేహభేదకం బనియును జెప్పంబడు; నన్నపానాది ధారణార్థంబుగ నాంత్రకుక్షి నాడీ నిచయంబులు గల్పింపంబడియె; వానికి నదులును సముద్రంబులును నధిదేవత లయ్యె; వానివలనఁ దుష్టిపుష్టులును నుదర భరణరస పరిణామంబులు గలిగియుండు; నాత్మీయ మాయా చింతనంబొనర్చు నపుడు కామసంకల్పాది స్థానం బగు హృదయంబు; గలిగె దాని వలన మనంబును జంద్రుండును గాముండును సంకల్పంబును నుదయించె; నంతమీఁద జగత్సర్జనంబు సేయు విరాడ్విగ్రహంబున సప్తధాతువులును, బృథివ్యప్తేజోమయంబు లయిన సప్తప్రాణంబులును, వ్యోమాంబువాయువులచే నుత్పన్నంబులై గుణాత్మకంబు లైన యింద్రియంబులును, నహంకార ప్రభవంబు లైన గుణంబులును, సర్వవికారస్వరూపం బగు మనస్సును, విజ్ఞానరూపిణి యగు బుద్ధియును బుట్టు; వివిధంబగు నిదియంతయు సర్వేశ్వరుని స్థూలవిగ్రహంబు; మఱియును.

2-270-కంద పద్యము

వరుసఁ బృథివ్యాద్యష్టా
వరణావృతమై సమగ్ర వైభవములఁ బం

కరుహాభవాండాతీత
స్ఫురణం జెలువొందు నతివిభూతి దలిర్పన్.

2-271-కంద పద్యము

పొలుపగు సకల విలక్షణ
ములు గల యాద్యంత శూన్యమును నిత్యమునై
లలి సూక్ష్మమై మనో వా
క్కులకుం దలపోయఁగా నగోచర మగుచున్.

2-272-సీస పద్యము

అలఘు తేజోమయంబైన రూపం బిది;
క్షితినాథ! నాచేతఁ జెప్పఁబడియె;
మానిత స్థూల సూక్ష్మస్వరూపంబుల;
వలన నొప్పెడు భగవత్స్వరూప
మమ్మహాత్మకుని మాయాబలంబునఁ జేసి;
దివ్యమునీంద్రులుఁ దెలియలేరు;
వసుధేశ! వాచ్యమై వాచకంబై నామ ;
రూపముల్ క్రియలును రూఢిఁ దాల్చి

2-272.1-ఆటవెలది

యుండు నట్టి యీశ్వరుండు నారాయణుం
డఖిలధృత జగన్నియంతయైన
చిన్మయాత్మకుండు సృజియించు నీ ప్రజా
పతుల ఋషులఁ బిత్ర్య వితతుల నెలమి.

2-273-వచనము

మఱియును.

2-274-సీస పద్యము

సుర సిద్ధ సాధ్య కిన్నర వర చారణ;
గరుడ గంధర్వ రాక్షస పిశాచ
భూత వేతాళ కింపురుష కూశ్మాండ గు;
హ్యక డాకినీ యక్ష యాతుధాన
విద్యాధ రాప్సరో విషధర గ్రహ మాతృ;
గణ వృక హరి ఘృష్టి ఖగ మృగాళి
భల్లూక రోహిత పశు వృక్ష యోనుల;
వివిధ కర్మంబులు వెలయఁ బుట్టి

2-274.1-తేటగీతి

జల నభో భూ తలంబుల సంచరించు
జంతు చయముల సత్త్వరజస్తమో గు
ణములఁ దిర్యక్సురాసుర నర ధరాది
భావముల భిన్ను లగుదురు పౌరవేంద్ర!

2-275-మత్తేభ విక్రీడితము

ఇరవొందన్ ద్రుహిణాత్మకుండయి రమాధీశుండు విశ్వంబును
స్థిరతం జేసి, హరిస్వరూపుఁడయి రక్షించున్ సమస్తప్రజో
త్కర సంహారము సేయు నప్పుడు హరాంతర్యామియై యింతయున్
హరియించుం బవనుండు మేఘముల మాయం జేయు చందంబునన్.

2-276-కంద పద్యము

ఈ పగిదిని విశ్వము సం
స్థాపించును మనుచు నడఁచు ధర్మాత్మకుఁడై
దీపిత తిర్యఙ్నర సుర
రూపంబులు దాన తాల్చి రూఢి దలిర్పన్.

2-277-సీస పద్యము

హరి యందు నాకాశ; మాకాశమున వాయు;
వనిలంబువలన హుతాశనుండు;
హవ్యవాహను నందు నంబువు; లుదకంబు;
వలన వసుంధర గలిగె; ధాత్రి
వలన బహుప్రజావళి యుద్భవం బయ్యె;
నింతకు మూలమై యెసఁగునట్టి
నారాయణుఁడు చిదానంద స్వరూపకుం, ;
డవ్యయుం, డజుఁడు, ననంతుఁ, డాఢ్యుఁ,

2-277.1-తేటగీతి

డాదిమధ్యాంతశూన్యుం, డనాదినిధనుఁ,
డతని వలనను సంభూత మైన యట్టి
సృష్టి హేతు ప్రకార మీక్షించి తెలియఁ
జాల రెంతటి మునులైన జనవరేణ్య!

2-278-వచనము

అదియునుంగాక.

2-279-మత్తేభ విక్రీడితము

ధరణీశోత్తమ! భూత సృష్టి నిటు సంస్థాపించి రక్షించు నా
హరి కర్తృత్వము నొల్ల కాత్మగత మాయారోపితం జేసి తా
నిరవద్యుండు నిరంజనుండుఁ బరుఁడున్ నిష్కించనుం డాఢ్యుఁడున్
నిరపేక్షుండును నిష్కళంకుఁ డగుచున్ నిత్యత్వముం బొందెడిన్.

2-280-వచనము

బ్రహ్మసంబంధి యగు నీ కల్పప్రకారం బవాంతరకల్పంబుతోడ సంకుచిత ప్రకారంబున నెఱింగించితి; నిట్టి బ్రహ్మకల్పంబున నొప్పు ప్రాకృత వైకృత కల్పప్రకారంబులును, దత్పరిమాణంబులును, కాలకల్పలక్షణంబులును, నవాంతరకల్ప మన్వంతరాది భేదవిభాగ స్వరూపంబును నతి విస్తారంబుగ నెఱిగింతు విను; మదియునుం బద్మకల్పం బనందగు" నని భగవంతుండైన శుకుండు బరీక్షిత్తునకుం జెప్పె" నని సూతుండు మహర్షులకు నెఱింగిచిన.

2-35-శౌనకుడు సూతునడుగుట

2-281-కంద పద్యము

విని శౌనకుండు సూతుం
గనుఁగొని యిట్లనియె సూత !కరుణోపేతా!
జననుత గుణసంఘాతా!
ఘనపుణ్యసమేత! విగతకలుషవ్రాతా!

2-282-వచనము

పరమభాగవతోత్తముండైన విదురుండు బంధుమిత్రజాతంబుల విడిచి సకల భువనపావనంబులును, గీర్తనీయంబులును నైన తీర్థంబులను, నగణ్యంబులైన పుణ్యక్షేత్రంబులను దర్శించి, క్రమ్మఱవచ్చి, కౌషారవి యగు మైత్రేయుం గని

యతనివలన నధ్యాత్మబోధంబు వడసె నని వినంబడు; నది యంతయు నెఱింగింపు" మనిన నతండు యిట్లనియె.

2-283-కంద పద్యము

వినుఁ డిపుడు మీరు నన్నడి
గిన తెఱఁగున శుకమునీంద్రగేయుఁ బరీక్షి
జ్జనపతి యడిగిన నతఁడా
తని కెఱిఁగించిన విధంబుఁ దగ నెఱిఁగింతున్.

2-284-వచనము

సావధానులరై వినుం డని.

2-36-పూర్ణి

2-285-ఉత్పలమాల

రామ! గుణాభిరామ! దినరాజకులాంబుధిసోమ! తోయద
శ్యామ! దశాననప్రబలసైన్యవిరామ! సురారిగోత్రసు
త్రామ! సుబాహుబాహుబలదర్ప తమఃపటుతీవ్రధామ! ని
ష్కామ! కుభృల్లలామ! కలకంఠసతీనుతనామ! రాఘవా!

2-286-కంద పద్యము

అమరేంద్రసుతవిదారణ!
కమలాప్తతనూజరాజ్యకారణ! భవసం
తమసదినేశ్వర! రాజో
త్తమ! దైవతసార్వభౌమ! దశరథరామా!

2-287-మాలిని

నిరుపమగుణజాలా! నిర్మలానందలోలా!
దురితఘనసమీరా! దుష్టదైత్యప్రహారా!
శరధిమదవిశోషా! చారుసద్భక్తపోషా!
సరసిజదళనేత్రా! సజ్జనస్తోత్రపాత్రా!

2-288-గద్యము

ఇది శ్రీపరమేశ్వరకరుణాకలిత కవితావిచిత్ర కేసనమంత్రిపుత్ర సహజపాండిత్య పోతనామాత్య ప్రణీతం బైన శ్రీమహాభాగవత పురాణంబు నందు పరీక్షిత్తుతోడ శుకయోగి భాషించుటయు, భాగవతపురాణ వైభవంబును, ఖట్వాంగు మోక్షప్రకారంబును, ధారణాయోగ విషయం బయిన మహావిష్ణుని శ్రీపాదాద్యవయవంబుల సర్వలోకంబులు నున్న తెఱంగును, సత్పురుష వృత్తియు, మోక్షవ్యతిరిక్త సర్వకామ్యఫలప్రదదేవత భజన ప్రకారంబును, మోక్షప్రదుండు శ్రీహరి యనుటయు, హరిభజనవిరహితులైన జనులకు హేయతాపాదనంబును, రాజప్రశ్నంబును, శుకయోగి శ్రీహరి స్తోత్రంబు సేయుటయు, వాసుదేవ ప్రసాదంబునం జతుర్ముఖుండు బ్రహ్మాధిపత్యంబు వడయుటయు, శ్రీహరి వలన బ్రహ్మారుద్రాదిలోక ప్రపంచంబు పుట్టుటయు, శ్రీమన్నారాయణ దివ్యలీలావతార పరంపరా వైభవ వృత్తాంతసూచనంబును, భాగవత వైభవంబును, బరీక్షిత్తు శుకయోగి నడిగిన ప్రపంచాది ప్రశ్నంబులును, నందు శ్రీహరి ప్రధానకర్తయని తద్వృత్తాంతంబు సెప్పు టయు, భగవద్భక్తి వైభవంబును, బ్రహ్మ తపశ్చరణంబునకుం బ్రసన్నుండై హరి వైకుంఠనగరంబుతోడ బ్రసన్నుండయిన స్తోత్రంబు సేసి తత్ప్రసాదంబునం దన్మహిమంబు వినుటయు, వాసుదేవుం డానతిచ్చిన ప్రకారంబున బ్రహ్మ నారదునికి భాగవతపురాణ ప్రధాన దశలక్షణంబు లుపన్యసించుటయు, నారాయణ వైభవంబును, జీవాది తత్త్వసృష్టియు, శ్రీహరి నిత్యవిభూత్యాది

వర్ణనంబును, గల్పప్రకారాది సూచనంబును, శౌనకుండు విదుర మైత్రేయ సంవాదంబు సెప్పు మని సూతు నడుగుటయు, నను కథలు గల ద్వితీయస్కంధము సంపూర్ణము.

- - - O - - -